

INNHOOLD

1.	Alliansens hensikt og grunnleggende sikkerhetsoppgaver	2
2.	I hjertet av det transatlantiske partnerskap	6
3.	Styrking av forsvarsevnene	9
4.	NATO-styrkenes rolle i endring	12
5.	Utvidet sikkerhet gjennom partnerskap	16
6.	Alliansen åpnes for nye medlemmer	20
7.	Å smi nye forbindelser med Russland	22
8.	Et spesielt partnerskap med Ukraina	26
9.	Dialog med middelhavslandene	28
10.	Fredsbevaring og krisehåndtering	30
11.	Tiltak ved sivile krisesituasjoner	34
12.	Samarbeid om vitenskap og miljø	36
13.	Hvordan NATO virker	40
14.	Endring og kontinuitet	44

Det vesentlige formålet for Den nordatlantiske allianse er å trygge friheten og sikkerheten til alle medlemmene i Europa og Nord-Amerika, i samsvar med prinsippene i FN-charteret. For å få til dette bruker Alliansen både sin politiske innflytelse og sine militære evner, avhengig av hvilke sikkerhetsutfordringer som Alliansens medlemsstater står overfor. Ettersom det strategiske miljøet har endret seg, har også den måten som Alliansen reagerer på sikkerhetsutfordringene endret seg. Den fortsetter å bevare stabiliteten i hele det euro-atlantiske området og utvikler seg for å kunne møte nye trusler, slik som terrorisme og andre sikkerhetsutfordringer utenfor sitt tradisjonelle ansvarsområde.

Den nordatlantiske traktats organisasjon (NATO) er en av de viktige strukturene som Alliansens medlemmer bruker for å ivareta sine sikkerhetsmålsettinger. Det er en organisasjon av flere regjeringer, der medlemslandene beholder sin fulle suverenitet og uavhengighet, og tjener som et forum der de konsulterer og tar beslutninger om saker som angår deres sikkerhet. NATOs struktur gjør kontinuerlig konsultasjon, koordinering og samarbeid mellom medlemmene om politiske, militære, økonomiske og andre aspekter ved sikkerhet lettere, så vel som samarbeid på ikke-militære områder som vitenskap, informasjon, miljø og katastrofehjelp.

Etter fem utvidelsesrunder har NATOs 12 grunnleggende medlemmer – Belgia, Canada, Danmark, Frankrike, Island, Italia, Luxemburg, Nederland, Norge, Portugal, Storbritannia og USA – fått følge av Hellas og Tyrkia (1952), Tyskland (1955), Spania (1982), Den tsjekkiske republikk, Ungarn og Polen (1999) - og i den siste utvidelsesrunden Bulgaria, Estland, Latvia, Litauen, Romania, Slovakia og Slovenia (2004).

Kollektivt forsvar

Alliansen arbeider etter prinsippet om at sikkerheten for hvert medlemsland avhenger av sikkerheten til alle. Hvis sikkerheten til ett land trues, berøres alle. Ved å underskrive Washington-traktaten, som er NATOs grunnleggende charter, påtar hvert medlemsland seg en forpliktelse overfor de andre om å respektere dette prinsippet, dele risikoen og ansvaret, så vel som fordelene ved kollektivt forsvar. Dette betyr også at mange aspekter ved forsvarsplanlegging og forberedelser som hvert land tidligere gjorde alene, nå gjennomføres i fellesskap. Kostnadene ved å sørge for det som er nødvendig for at deres militære styrker kan trene og arbeide effektivt sammen, deles også.

Hvert land forblir uavhengig og fritt til å ta sine egne beslutninger, men ved å planlegge sammen og dele ressursene, kan de sammen nyte et sikkerhetsnivå som er langt høyere enn noen kunne oppnå alene. Dette forblir det grunnleggende prinsippet for sikkerhets-samarbeidet innen NATO.

Transatlantisk bånd

Underskrivingen av Washington-traktaten i 1949 var enestående i moderne tid. Den reduserte ikke bare risikoen for ytre angrep, men førte også gradvis sammen store europeiske land, som ofte hadde gått til krig mot hverandre tidligere, og sikret at det ikke lenger kunne være noen risiko for militær konflikt mellom dem. De ville faktisk bli avhengig av hverandre og ved å dele hverandres sikkerhet, ville de bli i stand til å arbeide effektivt sammen på mange andre områder for å bedre sin velstand. Betydningen av Washington-traktaten gikk enda lenger. Den etablerte et sikkerhets-partnerskap mellom de europeiske medlemmene av Alliansen og USA og Canada, som skapte et permanent, transatlantisk bånd mellom Europa og Nord-Amerika.

NATOs transformasjon

Da Alliansen ble grunnlagt i 1949, ble Sovjetunionen sett på som den største trusselen mot Vest-Europas frihet og uavhengighet. Kommunistisk ideologi, politiske mål og metoder og militær evne betydde at uansett hva Sovjetunionens reelle hensikter kan ha vært, kunne ingen vestlig regjering ha råd til å ignorere muligheten for konflikt. Som følge av dette, fra 1949 til slutten av 1980-årene – den perioden som er kalt Den kalde krigen – var Alliansens hovedoppgave å bevare tilstrekkelige, militære evner for å kunne forsvare sine medlemmer mot enhver form for angrep fra Sovjetunionen og Warszawapakten. Den stabiliteten som NATO sørget for i denne perioden, hjalp Vest-Europa som helhet med å gjenoppbygge sin velstand etter Den andre verdenskrig, og skape den tillit og forutsigbarhet som er avgjørende for økonomisk vekst.

Den politikken som NATOs medlemsland har blitt enige om har stadig utviklet seg i lys av det endrede, strategiske miljøet. Etter slutten på Den kalde krigen, har Alliansens politikk og strukturer

blitt fundamentalt transformert for å reflektere de store endringene i Europas politiske og militære miljø og de nye sikkerhetstruslene som har dukket opp. I tillegg har forsvarskonseptet blitt utvidet til å inkludere dialog og praktisk samarbeid med andre land utenfor Alliansen, som de beste midler for å styrke euro-atlantisk sikkerhet.

I dag er NATO mye mer enn en defensiv allianse. Den har faktisk gitt en hånd til tidligere fiender og arbeider nå med å bygge og bevare fred og sikkerhet over hele det euro-atlantiske området. For å få til dette tar Alliansen på seg et stadig økende antall oppgaver og tilpasser stadig mer fleksible, innovative og pragmatiske tilnæringsmåter for å løse det som er åpenbart komplekse spørsmål. I prosessen har NATOs sentrale rolle for å garantere sikkerhet i det euro-atlantiske området blitt forsterket og mange partnerland søker fremtidig medlemskap i Alliansen. Tre sentral- og østeuropeiske land – Den tsjekkiske republikk, Ungarn og Polen – nådde dette målet allerede i 1999. Ytterligere syv – Bulgaria, Estland, Latvia, Litauen, Romania, Slovakia og Slovenia – nådde det i 2004.

NATOs transformasjon i løpet av det siste tiåret har blitt karakterisert av en rekke visjonære initiativer, som representerer konkrete, svært praktiske reaksjoner på de nye sikkerhetsutfordringene og mulighetene i miljøet etter Den kalde krigen. Disse inkluderer Partnerskap for fred, spesielle forbindelser med Russland og Ukraina, en dialog med middelhavsland, Handlingsplan for medlemskap for å hjelpe aspirantland med å møte NATOs standarder, og effektivt samarbeid med EU, Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa og FN. NATO tar også effektivt opp nye sikkerhetsutfordringer ved å lede krisehåndteringsoperasjoner på Balkan, og forplikter seg til å operere når og hvor det er nødvendig for å bekjempe terrorisme og andre nye trusler utenfor det euro-atlantiske området.

I tillegg til det tilpasser NATO seg og styrker sine evner, for å bedre sin evne til å ta på seg nye oppgaver. Med dette for øye ble tre avgjørende initiativer lansert på toppmøtet i Praha i november 2002: etablering av en NATO reaksjonsstyrke; reform av den militære kommandostrukturen; og Evneforpliktelsene fra Praha der manglende kapasiteter tas opp gjennom medlemslandenes individuelle forpliktelser og samarbeidsinitiativer.

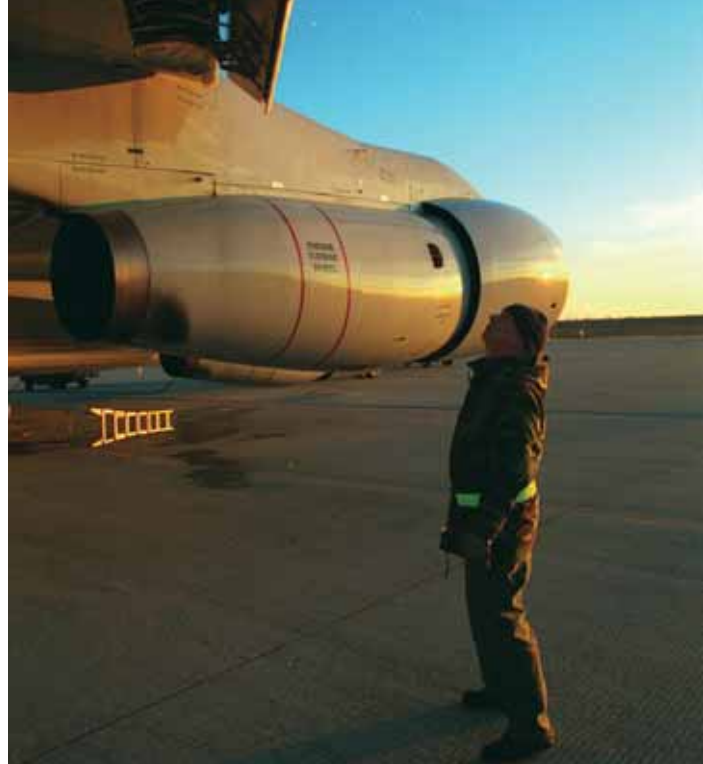
Grunnleggende sikkerhetsoppgaver

Alliansens strategiske konsept, en autoritativ erklæring om Alliansens mål og grunnleggende sikkerhetsoppgaver, gir rettleiding om de politiske og militære midlene som skal brukes for å gjennomføre dem. Offentliggjøringen av dette dokumentet første gang i 1991 markerte et klart brudd med fortiden. Under Den kalde krigen hadde tilsvarende, sensitive, strategiske planleggingsdokumenter forståelig nok vært graderte.

NATOs nåværende strategiske konsept, som ble offentliggjort i 1999, beskriver de sikkerhetsrisikoer som Alliansen står overfor som "med mange retninger og vanskelige å forutse". Alliansens grunnleggende sikkerhetsoppgaver defineres som:

- Å være et grunnlag for stabilitet i det euro-atlantiske området;
- Å tjene som et forum for konsultasjoner om sikkerhetsspørsmål;
- Å avskrekke og forsvare mot enhver trussel om angrep mot ethvert NATO-medlemsland;
- Å bidra til effektiv konflikthindring og aktivt engasjement i krisehåndtering; og
- Å fremme et omfattende partnerskap, samarbeid og dialog med andre land i det euro-atlantiske området.

Ved å vurdere sikkerhetsutfordringer og risikoer som kan forutsees, konkluderer Det strategiske konseptet med at det strategiske miljøet

fortsetter å endres i en stort sett positiv retning, og at Alliansen, blant andre organisasjoner, har spilt en vesentlig rolle for å styrke den euro-atlantiske sikkerheten etter slutten på Den kalde krigen.

Til tross for at trusselen om storkrig i Europa mer eller mindre har forsvunnet, står Alliansens medlemmer og andre land i den euro-atlantiske regionen overfor andre risikoer og usikkerheter, inkludert etniske konflikter, krenkelser av menneskerettighetene, politisk ustabilitet og økonomisk skjørhet. I tillegg er spredning av kjernefysiske, biologiske og kjemiske våpen og deres leveringsmidler et område som skaper stor bekymring, og spredning av teknologi kan føre til at potensielle fiender får bedre tilgang til sofistikerte, militære evner.

Videre må Alliansens sikkerhet ta hensyn til den globale sammenheng og kan bli påvirket av mer omfattende risikoer, inkludert terroranslag, sabotasje, organisert kriminalitet og brudd i flyten av livsviktige ressurser. Etter offentliggjøringen av Det strategiske konsept i 1999 og i kjølvannet av angrepene på USA i september 2001, blir trusselen fra terrorisme og risikoen som mislykkede stater utgjøre fundamentalt nyevaluert.

Førstegangs bruk av Artikkel 5

Artikkel 5 er kjernen i Washington-traktaten, NATOs grunncharter, og slår fast at et væpnet angrep mot en alliert skal sees på som et angrep mot dem alle. Som reaksjon på bruken av Artikkel 5, avgjør hver alliert, i konsultasjon med andre allierte, hvordan landet best kan bidra til enhver handling som synes nødvendig for å gjenopprette og opprettholde sikkerheten i det nord-atlantiske området, inkludert bruken av væpnet makt.

Artikkel 5 ble for første gang brukt den 12. september 2001 umiddelbart etter terroranslaget mot USA den 11. september 2001. Bruken var til å begynne med foreløpig i påvente av at det skulle bli slått fast at angrepene var rettet fra utlandet. Dette ble bekreftet den 2. oktober 2001, etter at amerikanske embetsmenn la frem resultater av etterforskning av angrepene for Det nord-atlantiske råd, som konkluderte med at *al-Qaida* terrornettverket var ansvarlig.

Den 4. oktober ble de allierte enige om en rekke tiltak for å hjelpe den amerikansk ledede kampen mot terrorisme. Disse inkluderte styrket deling og samarbeid om etterretninger, åpne overflygingsklareringer og tilgang til havner og flyplasser for amerikanske og andre allierte fly som brukes i operasjoner mot terrorisme, og deployering av del av NATOs stående, sjømilitære styrker til det østlige Middelhav og av Alliansens flybårne varslings- og kontrollsystemfly (AWACS) til USA. I tillegg bidrar enkelte allierte, i samsvar med ressurser og evner, som svar på amerikanske anmodninger. Assistansen inkluderer militær støtte, så vel som juridiske og finansielle tiltak for å kutte pengestrømmen til terrororganisasjoner.

NATOs roller når det gjelder å sørge for sikkerheten for medlemmene og å ta på seg nye oppgaver for å utvide sikkerheten og stabiliteten lengre vekk, er basert på et langvarig partnerskap mellom dens europeiske og nordamerikanske medlemsland. Ødeleggelsene i de europeiske landene etter Den andre verdenskrig, gjorde at de var svært avhengige av USA og Canada for sin sikkerhet. De nordamerikanske allierte deployerte store væpnede styrker til europeisk jord. Siden disse tidlige tider for Alliansen, har de fortsatt å spille en avgjørende rolle for Europas sikkerhet – en rolle som er sentral i konseptet om transatlantisk sikkerhet og en uunnværlig pilar for Alliansen.

I løpet av årene har størrelsen på de nord-amerikanske styrkene i Europa gradvis blitt redusert. Alliansens europeiske allierte har i mange år sørget for størsteparten av de styrkene som er tilgjengelige for Alliansen for forsvar av Europa. Videre kommer de fleste av de NATO-ledede fredsbevarende styrkene på Balkan, som også støttes av betydelige troppekontingenter fra partnerland og andre ikke-NATO-land, fra de europeiske allierte.

Likevel, USA fortsetter å ta på seg en uforholdsmessig stor del av kostnadene for Alliansens sikkerhet og en urimelig del av ansvaret for Alliansens tiltak, som følge av ubalansen mellom USA og andre allierte når det

gjelder deres militære evner. Etter å ha dratt nytte av fredsutbyttet etter Den kalde krigen tidlig i 1990-årene, har de europeiske allierte og Canada ikke gjort de investeringer som er nødvendige for å tilpasse deres militære evner til de nye sikkerhetsutfordringene. De er fortsatt avhengige av USA på mange viktige områder, slik som lufttransportkapasitet som er nødvendig for rask deployering av militære styrker, satellittkommunikasjoner og andre avanserte teknologiområder.

Mangler innen europeiske forsvarsevner ble først satt i skarpt fokus under konfliktene på Balkan i 1990-årene, som viste at de europeiske landene ikke kunne handle uten støtte fra USA for å hindre at konflikten skulle spre seg. På slutten av 1990-tallet lanserte NATO og EU separate initiativer for å styrke forsvarsevnene. I 1999 ble de to organisasjonene enige om å etablere et strategisk partnerskap.

Erfaringer fra Balkan

Da borgerkrigen i Bosnia og Hercegovina begynte tidlig på 1990-tallet sendte EU observatører for å overvåke implementeringen av FNs resolusjoner, men hadde verken politisk mandat eller militære styrker til å gjøre mer. FN deployerte styrker, men disse var bedre tilpasset fredsbevaring enn fredsoppbyggende operasjoner – og det ble raskt klart at ikke noe mindre enn

makt ville få slutt på kampene. Alliansen var først motvillig til å bli involvert siden virkningene av å deployere NATO-styrker utenfor det tradisjonelle NATO-området ennå ikke hadde blitt behandlet. Imidlertid, ettersom situasjonen forverret seg, ble NATO stadig mer involvert mellom 1992 og 1995, ved å gi militær støtte til overvåking og implementering av FN-resolusjoner og –sanksjoner. Til slutt, da en amerikansk formidlet fredsavtale ble underskrevet på slutten av 1995, var det en NATO-ledet styrke på 60.000 soldater, med en 20.000 mann sterk amerikansk kontingent, som støttet implementeringen av den.

Fire år senere, da volden i Kosovo eskalerte og den humanitære krisen ble verre, var det igjen NATO som et hele som tok affære, etter at alle forsøk på å forhandle frem en løsning hadde mislyktes. Denne krisen bekreftet mangler som allerede hadde blitt identifisert i europeiske forsvarsevner. Under luftkrigen ble de fleste toktene gjennomført av amerikanske fly, og når det gjaldt å deployere den fredsbevarende styrken i Kosovo, tok det flere måneder før styrken var fulltallig. I dag mangler Europa de evnene som er nødvendige for å kunne sette i gang og opprettholde en militær operasjon av den art som omsider fikk slutt på konfliktene i både Bosnia og i Kosovo. EU tar imidlertid alvorlige skritt for å styrke sine evner, og en ramme for samarbeid mellom EU og NATO (beskrevet nedenfor) har blitt utviklet. Dette gjorde det mulig for NATO å overføre misjonen i Den tidligere jugoslaviske republikken Makedonia* til EU, der NATO-styrker har vært deployert siden 2001, etter anmodning av landets president, for å komme over krisen i landet (se kapittel 10). I mars 2003 lanserte EU, med bruk av NATOs fasiliteter, *Operation Concordia* for å ta over fra NATO, som ga viktig

planleggings- og logistikkstøtte til de EU-ledede troppene. Videre ble NATO og EU enige om en felles, strategisk tilnærming for Vest-Balkan i juli 2003, og muligheten for at EU skal ta på seg ansvaret for sikkerhet i Bosnia og Hercegovina, med støtte fra NATO, blir diskutert.

Styrking av europeiske evner

Opprinnelig var det erfaringene fra Balkan som samlet de europeiske landene til handling. EU trappet opp sin innsats for å utvikle en europeisk sikkerhets- og forsvarspolitik, som ville bli tilpasset de nødvendige krisereaksjonsevnene. Til å begynne med ble forsvars- og sikkerhets-spørsmål håndtert på vegne av Den europeiske union av en egen organisasjon kjent som Den vest-europeiske union (VEU).¹ På toppmøtet i Helsingfors i desember 1999 besluttet imidlertid EU at den i fremtiden ville utvikle sin egen rolle innen sikkerhet og forsvar, og begynte å skape de strukturer som det var behov for i den sammenheng. Den satte også opp de såkalte hovedmål for innen 2003 å bli i stand til å deployere og opprettholde en rask reaksjonsstyrke på opp mot 60.000 soldater i minst ett år.

For sin del forpliktet Alliansen seg til å igjen forsterke sin europeiske pilar gjennom utviklingen av en effektiv europeisk sikkerhets- og forsvarsidentitet. Målet for dette initiativet var å støtte EU i dens innsats for å utvikle en troverdig sikkerhetsrolle og samtidig hjelpe til med å skape en sterkere og mer balansert transatlantisk forbindelse, ved å gjøre det mulig for de europeiske allierte å gi et mer effektivt og helhetlig bidrag til Alliansens oppgaver og aktiviteter. Med dette for øye gikk NATO inn i en prosess i løpet av 1990-tallet som var utformet for å sørge for en egen, europeisk krisehåndteringsevne, uten unødig duplisering

¹ Den vest-europeiske union: Etablert under Brussel-traktaten for økonomisk, sosialt og kulturelt samarbeid og kollektivt selvforsvar fra 1948, underskrevet av Belgia, Frankrike, Luxemburg, Nederland og Storbritannia. Senere ble Tyskland, Hellas, Italia, Portugal og Spania med. Funksjoner knyttet til krisehåndtering og humanitære oppgaver ble overtatt av EU, etter en beslutning som ble tatt på EUs toppmøte i Helsingfors i 1999. Forpliktelser under Brussel-traktaten knyttet til kollektivt forsvar er fortsatt uendret, og er ivarettatt av et resterende VEU- sekretariat.

av de militære ressursene og evnene som allerede er tilgjengelige innen NATO. Sentralt i denne prosessen var konseptet om "atskillbare, men ikke atskilte styrker", som ville gjøre det mulig å bruke NATOs ressurser og evner i mulige VEU-ledede krisereaksjonsoperasjoner.

I april 1999, ved å innse at EU hadde til hensikt å bli en sikkerhetsaktør i kraft av seg selv, ga NATO-lederne, da de møttes i Washington, uttrykk for at de var klare til å definere og vedta de nødvendige bestemmelser slik at vesentlige deler av NATOs militære ressurser og evner kan gjøres tilgjengelige for EU-ledede operasjoner, som svar på krisesituasjoner der NATO som et hele ikke ville være militært engasjert. Som følge av de EU-beslutninger som ble tatt i Helsingfors, begynte NATO diskusjoner og konsultasjoner direkte med EU om samarbeid mellom dem.

Etter det har nye former for samarbeid blitt definert. NATO og EU offentliggjorde en felles erklæring i desember 2002 om det strategiske partnerskapet som er under utvikling, og i mars 2003 ble de enige om en rekke dokumenter om samarbeid innen krisehåndtering, inkludert bestemmelser – kjent som "Berlin pluss"-bestemmelsene – for bruken av NATOs ressurser og evner for EU-ledede operasjoner, og dermed gir det substans til dette strategiske partnerskapet og åpner veien for koordinerte tiltak. Permanente forbindelsesarrangementer vil gjøre utvidet samarbeid og konsultasjon på det operative nivå lettere. Det har blitt enighet om å lage en EU-celle i NATOs øverste hovedkvarter for de allierte stridskrefter i Europa (SHAPE), basert i Mons, Belgia, og for NATOs representasjon i EUs militære stab.

NATO og EU har også inngått en avtale som har som mål å sikre forenlighet, åpenhet og gjensidig forsterkning i utviklingen av evnekrav som er felles for de to organisasjonene. I mai 2003 fant det første møtet i Den felles NATO-EU evnegruppen sted. Initiativene som er tatt for å styrke Alliansens forsvarsevner (se kapittel 3) bør være i samsvar med EUs europeiske

evnehandlingsplan og arbeidet med dens hovedmål, og vil bidra til å oppnå sterkt ønskede forbedringer i evnene til de europeiske allierte på viktige områder.

Alliansen fortsetter å være midlene som sikrer det kollektive forsvar for alle NATO-medlemmene. Den fortsetter å være hjørnesteinen i euro-atlantisk sikkerhet og opprettholder sitt mandat og evne til å utføre krisehåndtering, fredsgjennomføring og fredsbevarende oppgaver. Målet for sikkerhets-samarbeidet mellom EU og NATO er å øke de tilgjengelige mulighetene for å håndtere kriser og konflikter, og samtidig å unngå duplisering. Dette vil styrke europeiske, militære evner slik at fremtidig EU-ledede operasjoner kan forventes å håndtere kriser når ikke hele Alliansen er engasjert.

De allierte gjør en felles innsats for å styrke sine forsvarsevner for å sikre at NATO er i stand til å sette opp styrker som raskt kan flyttes til dit det er behov for dem, opprettholde operasjoner over en lengre tid, og nå sine mål så raskt og effektivt som mulig, samtidig som de reduserer unødig skade på ikkestridende. Å opprettholde adekvate, militære evner og klar beredskap for å opptre kollektivt, er fortsatt av sentral betydning i dagens sikkerhetsmiljø. I tilfelle kriser som kan true sikkerheten til Alliansens medlemmer, må NATOs styrker være i stand til å utfylle og forsterke politiske handlinger, og bidra til å håndtere og løse slike kriser på en fredelig måte.

Innsatsen for å bedre evnene ble satt i gang da de allierte lederne utformet sin visjon om en Alliansen for det 21. århundre, under møtet i Washington i april 1999: større, sterkere og mer fleksibel, forpliktet til kollektivt forsvar og i stand til å ta på seg nye oppgaver, inkludert å bidra til konflikthindring, og aktivt engasjert i krisehåndtering og krisereaksjonsoperasjoner. De lanserte Initiativet for forsvarsevne (DCI) for å bedre NATOs forsvarsevner på viktige områder.

I løpet av de følgende tre år førte DCI til fremgang innen enkelte områder, spesielt de som krevde færre ressurser, men det var fortsatt mangler i kritiske evner og gjennomføringen gikk tregt. I mellomtiden har presset for å tilpasse og modernisere øket på grunn av farene fra nye og asymmetriske trusler, det vil si trusler fra motstandere som søker å utnytte sårbarhetene ved moderne samfunn og av militært overlegne krefter, ofte med hensynsløs bruk av ukonvensjonelle midler, spesielt terrorisme. Terroranslagene i september 2001 på USA satte de truslene som terrorisme utgjør i skarpt fokus, og den følgende amerikansk-ledede intervensjonen i Afghanistan understreket fortsatte mangler i de alliertes evner.

På toppmøtet i Praha i november 2002 forpliktet derfor de allierte lederne seg til en mer fokusert

tilnærming for å styrke NATOs militære evner, som del av en tiltakspakke for å øke effektiviteten ved fremtidige operasjoner over hele omfanget av Alliansens oppgaver, inkludert mot terrorisme. En tredelt tilnærming for å bedre Alliansens forsvarsevner ble vedtatt: et nytt evneinitiativ, Evneforpliktelsene fra Praha; en NATO reaksjonsstyrke; og en strømlinjeformet kommandostruktur. En rekke forsvarsinitiativer ble lansert spesielt for å ta opp nye trusler.

Forbedringer i alliert interoperabilitet og kritiske evner vil gjøre det mulig for de europeiske allierte å gi et sterkere, mer sammenhengende bidrag til NATOs oppgaver ved å ta opp mangler i europeiske forsvarsevner. Slike forbedringer bør også være gjensidig forsterkende med EUs innsats for å utvikle militære evner og å nå dens hovedmål, som er å skape en deployerbar, rask reaksjonsstyrke av korpsstørrelse.

Evneforpliktelsene fra Praha

DCI tok sikte på evner som Alliansen som et hele ønsket, men omfattet ikke nasjonsspesifikke forpliktelser. Under Evneforpliktelsene fra Praha har imidlertid de enkelte allierte gitt bindende og offentlige løfter om å gjøre bestemte forbedringer i viktige, militære evner med klare timeplaner for levering og kontroll på høyt implementeringsnivå..

De avgjørende evneområdene inkluderer strategisk luft- og sjøtransport; drivstoffylling i luften, deployerbare kampstøtte- og stridsforsyningsavdelinger; kommando, kontroll og kommunikasjoner; luft-til-bakke overvåking; etterretning, overvåking og måloppdagelse; kampeffektivitet, inkludert presisjonsstyrte våpen og undertrykkelse av fiendens luftforsvar; og kjemiske, biologiske, radiologiske og kjernefysiske forsvarsevner.

Å styrke forsvarsevnene vil kreve ytterligere omprioritering innen mange av de alliertes

forsvarsbudsjetter, for eksempel ved å redusere styrkenivåene og styre ressursene over mot modernisering av utstyr. I mange tilfeller vil imidlertid ikke smartere pengebruk være nok, og det kan bli behov for ytterligere finansielle ressurser. Kostnadseffektive løsninger på mangler innen forsvarsevne utnyttes, slik som å slå sammen militære evner, og dermed øke rollespesialisering, felles anskaffelse av utstyr, og felles og multinasjonal finansiering.

Når de er implementert vil Evneforpliktelsene fra Praha i hvert fall firedoble antall store transportfly i Europa, og, ved å slå ressursene sammen, vil de europeiske allierte også øke sin evne til å fylle drivstoff i luften. Lagrene av ikke-amerikanske, flyleverte, presisjonsstyrte våpen skal økes med 40 % innen 2007.

NATOs reaksjonsstyrke

NATOs reaksjonsstyrke vil være en høyteknologisk, fleksibel, raskt deployerbar, interoperabel og utholdende styrke, inkludert land-, sjø- og lufterelementer, som er i stand til å utføre hele omfanget av Alliansens oppgaver. Utviklingen av denne høyberedskapsstyrken vil også tjene som en katalysator for å fremme forbedringer og større interoperabilitet i Alliansens militære evner for å sikre deres fortsatte transformasjon for å møte sikkerhetsutfordringer under utvikling.

Etter en første styrkegenereringskonferanse i juli 2003 ble en prototypstyrke lansert i oktober 2003. Den er forventet å bli stridsklar innen oktober 2004, og styrken er planlagt å være fullt operativ innen oktober 2006. Den vil ha rundt 21.000 soldater og ha øremerkede førsteklases jagerfly,

fartøyer, stridskjøretøyer, støttevåpen, logistikk, kommunikasjoner, og etterretning. Den vil være i stand til å deployeres til et kriseområde innen fem dager og skal kunne greie seg selv i 30 dager.

Ny kommandostruktur

I Praha vedtok de allierte lederne skissen for en slankere, mer effektiv og deployerbar militær kommandostruktur under to strategiske kommandoer, en operativ og den andre funksjonell. Detaljene ved den nye kommandostrukturen ble fullført i juni 2003. Den reflekterer behovet for mindre, mer fleksible og raskt deployerbare styrker, bedre tilpasset NATOs nye misjoner. Antall kommandoer har blitt redusert fra 20 til 11 og deres ansvarsområder har blitt redefinert.

Alle operative hovedkvarterer kommer nå under Den allierte operasjonskommando i Hovedkvarteret til de allierte stridskrefter i Europa (SHAPE), basert i Belgia. Den støttes av to felles styrkekommandoer, som er i stand til å danne et landbasert hovedkvarter for felles, flernasjonale innsatsstyrker (CJTF), og et robust, men mer begrenset stående felles hovedkvarter som et sjøbasert CJTF-hovedkvarter kan trekkes ut av. CJTFene er fleksible kommandostrukturer som lar militære sjefer trekke på tjenester fra forskjellige land for å tilpasse seg de spesielle behovene for en spesiell, militær operasjon.

En ny, alliert transformasjonskommando (ACT) kontrollerer den pågående transformasjon av NATOs evner og arbeider for å styrke interoperabiliteten blant styrkene. Den har erstattet den tidligere Atlanterhavskommandoen, og er basert i Norfolk, Virginia, USA, men har

også en tilstedeværelse i Europa. Det faktum at Den allierte øverstkommanderende for transformasjon også er sjef for den amerikanske felles styrkekommando, den interne motoren for endringer i de amerikanske styrker, gir åpenbare fordeler. ACT vil spille en avgjørende rolle for å tilpasse evner og utvikle doktriner for den nye NATO reaksjonsstyrken.

Å bekjempe nye trusler

I Praha ble det tatt flere initiativer for å styrke Alliansens evner mot terrorisme og andre, nye sikkerhetstrusler. Et militært konsept for forsvar mot terrorisme ble vedtatt. Samarbeid, i form av en Handlingsplan mot terrorisme, har også blitt iverksatt med partnerland for å utveksle etterretninger og å bedre sivil beredskap mot mulige kjemiske, biologiske eller radiologiske angrep mot sivilbefolkningen, og å bidra til å håndtere konsekvensene av slike angrep.

Det ble lansert fem initiativer for å styrke Alliansens evner til å møte kjernefysiske,

biologiske og kjemiske våpen: en prototype for et deployerbart analyselaboratorium; et hendelsesreaksjonsteam; et virtuelt kompetansesenter for forsvar mot slike våpen; et NATO-lager av midler til biologisk og kjemisk forsvar; og et sykdomsovervåkingssystem. Videre gjennomfører NATO en mulighetsstudie om et missilforsvars muligheter til å beskytte Alliansens territorium, styrker og befolkning mot hele omfanget av missiltrusler. Evnen til forsvar mot cyberangrep blir også styrket.

Den 1. desember 2003 fikk en ny multinasjonal, kjemisk, biologisk, radiologisk og kjernefysisk (CBRN) forsvarsbataljon sin første operative evne. Bataljonen er basert i Liberec i den nordlige del av Den tsjekkiske republikk og skal nå sin endelige, operative evne for NATO-operasjoner i juli 2004. Da den ble lansert, deltok 13 land i etableringen av bataljonen: Belgia, Canada, Den tsjekkiske republikk, Ungarn, Italia, Norge, Polen, Portugal, Romania, Spania, Tyrkia, Storbritannia og USA.

Siden NATO ble etablert, har de allierte styrkenes grunnleggende rolle vært å garantere sikkerheten og den territorielle integriteten til medlemslandene. Oppgaven med å sørge for sikkerhet gjennom avskrekking og kollektivt forsvar er fortsatt et grunnleggende ansvar, men siden slutten på Den kalde krigen har rollen til og organiseringen av NATOs styrker gjennomgått store endringer for å tilpasse seg det sikkerhetsmiljøet som er under utvikling og å fremme militært samarbeid med partnerland.

Under Den kalde krigen var NATOs forsvarsplanlegging hovedsakelig opptatt med å bevare evnene som var nødvendige for å forsvare seg mot et mulig angrep fra Sovjetunionen og Warszawapakten. Da Berlin-muren brøt sammen antydte noen at det ikke lenger var behov for NATO. Den euro-atlantiske sikkerheten hadde, selv om den var mindre preget av konfrontasjon, imidlertid også blitt mer kompleks og mange nye utfordringer har kommet fra utenfor Europa, inkludert havarerte stater, spredning av masseødeleggelsesvåpen og deres leveringsmidler, og terrorisme. Denne nye sikkerhetsagendaen ble tydelig tidlig på 1990-tallet med etniske konflikter på Balkan, der NATOs styrker til slutt ble tilkalt for å spille en fredsstøttende og krisehåndteringsrolle.

Senere har terroranslagene i september 2001 og de påfølgende operasjonene i Afghanistan for å drive ut *al-Qaida*, terroristgruppen som var ansvarlig for anslagene, ført til økende bekymringer vedrørende truslene som utgjøres av terrorisme, havarerte stater og spredning av masseødeleggelsesvåpen. NATO-styrker bidrar nå til forsvaret mot terrorisme og spiller en mer omfattende rolle i internasjonale fredsstøtteoperasjoner, noe som fører NATO utenfor det euro-atlantiske området for første gang i dens historie. Så, mens truslene som Alliansen står overfor i dag ikke er så potensielt apokalyptiske som under Den kalde krigen, er de svært reelle, presserende og ofte uberegnelige.

NATOs konvensjonelle styrker

Etter slutten på Den kalde krigen, har den totale størrelsen på konvensjonelle styrker blitt betydelig redusert: bakkestyrkene som medlemslandene har øremerket for Alliansen, har blitt kuttet med 35 %; store krigsskip har blitt redusert med 30 % og kampflykvadronene med rundt 40 % siden begynnelsen på 1990-tallet. De fleste styrkene blir ikke lenger opprettholdt på høyeste beredskapsnivå, og har blitt restrukturert for å legge større vekt på fleksibilitet og mobilitet, og for å gjøre dem i stand til å ta på seg nye fredsstøtte- og krisehåndteringsroller, så vel som å samarbeide effektivt med styrker fra ikke-NATO-land.

Ett eksempel på hvordan nye omstendigheter har ført til endring av hvordan allierte, militære styrker er organisert på er innføringen av det militære konseptet med felles, flernasjonale innsatsstyrker (CJTFer). Dette konseptet gir en fleksibel struktur som lar militære sjefer trekke på tjenester fra forskjellige land for å matche de spesifikke behovene til en spesiell, militær operasjon. Den gjør også integreringen av land utenfor NATO i NATO-ledede fredsstøtteoperasjoner lettere, og gjør det mulig for EU-ledede, militære operasjoner å bruke NATO-ressurser og –evner.

NATOs nye krisehåndterings- og fredsstøtteroller (*mer detaljert beskrevet i kapittel 10*) ble svært mye viktigere fra midten av 1990-tallet. I årene mellom 1992 og 1995 ble NATO-styrker involvert i den bosniske krigen til støtte for FN, og hjalp til med å overvåke og gjennomføre FN-sanksjonene i Adriaterhavet så vel som flyforbudsonen over Bosnia og Hercegovina og ga nærstøtte med fly til FNs beskyttelsesstyrke på bakken. Luftangrep, som ble gjennomført i august og september 1995 for å få slutt på beleiringen av Sarajevo, bidro til å flytte maktbalansen og sikre en fredsløsning. NATO deployerte deretter en multinasjonal styrke med

FN-mandat for å implementere de militære delene av fredsavtalen i desember 1995.

Våren 1999 ble NATOs krisehåndteringsrolle igjen forsterket da de allierte satte i gang en luftoperasjon mot det jugoslaviske regimet for å tvinge det til å føye seg etter internasjonale krav for å få slutt på politisk og etnisk undertrykkelse av provinsen Kosovo. En stor NATO-ledet, multinasjonal styrke ble deretter sendt dit for å bidra til å gjeninnføre stabilitet.

To år senere, tidlig i 2001, engasjerte NATO seg, i samarbeid med den nye, demokratiske, jugoslaviske regjeringen, i krisehindring i Sør-Serbia, et område med en stor etnisk, albansk befolkning. Senere samme år engasjerte NATO seg sammen med EU i preventivt diplomati for å bidra til å unngå utbrudd av borgerkrig i Den tidligere jugoslaviske republikken Makedonia*, ved å oppmuntre til forhandlinger om en fredsplan. En liten NATO-styrke ble deployert om sommeren for å avvæpne opprørerne på en fredelig måte og sørge for sikkerhet for internasjonale observatører, og stabiliteten var snart gjenopprettet.

Balkan-operasjonene har gjort det mulig for NATO-styrker å bygge opp en god del erfaring innen fredsstøtte og krisehåndteringsoperasjoner, og med å lede multinasjonale koalisjoner som også omfatter land utenfor NATO. Dette gjør NATO til en uvurderlig ressurs i dagens sikkerhetsmiljø. Siden terroranslagene den 11. september, blir NATO i stadig økende

grad bedt om å bidra til å bygge sikkerhet i områder med ustabilitet utenfor dens tradisjonelle, euro-atlantiske område.

Alliansen sa seg i august 2003 villig til å ta på seg ledelsen av den internasjonale sikkerhetsstyrken (ISAF) i Afghanistan, for å bringe stabilitet til en havarert stat som lenge hadde vært plaget av borgerkrig, og en trygg havn for terrorister. NATO hadde tidligere spilt en betydelig planleggingsrolle til støtte for allierte som hadde tatt på seg ledende roller i ISAF. Den styrkede rollen til NATO sikrer kontinuitet og løser problemet med å måtte finne nye land til å lede misjonen hver 6. måned. NATO-personell opererer under ISAF-flagg og fortsetter å arbeide innenfor et FN-mandat, som ble utvidet i oktober 2003 for å muliggjøre operasjoner utenfor hovedstaden Kabul.

NATOs engasjement i Afghanistan er Alliansens første misjon utenfor det euro-atlantiske området. Det gjenspeiler den avgjørende, fremtidsrettede beslutningen som ble tatt av de allierte utenriksministrene på deres møte i Reykjavik i mai 2002, om at "NATO må være i stand til å sette opp styrker som kan flyttes raskt til der det er behov for dem, opprettholde operasjoner over avstand og tid." Videre, som følge av den amerikansk-ledede intervensjonen mot Saddam Husseins regime, har NATO akseptert å støtte den polsk-ledede, multinasjonale divisjonen i det sentrale Irak med styrkegenerering, logistikk, kommunikasjoner og etterretning. Den er forberedt på å tilby liknende støtte til andre allierte som ber om det.

Sikkerhetsmiljøet etter den 11. september har også sett klassisk bruk av sjømakt mot nye trusler. Siden oktober 2001, under *Operation Active Endeavour*, har NATO-skip patruljert det østlige Middelhav, og overvåket skipstrafikken for å avdekke og avskrekke terroraktivitet. Dette oppdraget har senere blitt utvidet til å omfatte eskorte av ikke-militære skip, etter anmodning, gjennom Gibraltar-stredet, så vel som å omfatte systematisk bording av mistenkelige skip. I tillegg til å avskrekke terrorisme, har den sjømilitære operasjonen ført til uventede fordeler og har hatt en synlig effekt på sikkerheten og stabiliteten i Middelhavet, som er til nytte for handel og økonomisk aktivitet.

NATOs kjernefysiske styrker

NATOs politikk med hensyn til kjernefysiske våpen er et av de områdene i militærpolitikken der det har funnet sted flest radikale endringer i løpet av det siste tiår. Under Den kalde krigen spilte NATOs kjernefysiske styrker en sentral rolle i Alliansens strategi. Eksistensen av betydelige antall av disse styrkene og de allierte regjeringers erklærte vilje til å bevare dem og å vurdere bruken av dem, var utformet for å være til avskrekking – ikke bare for avskrekking mot bruken av kjernefysiske våpen av andre land, men som en endelig avskrekking mot enhver form for angrep.

I midten av 1950-årene understreket en såkalt "massiv gjengjeldelses"-strategi avskrekking basert på trusselen om at NATO ville besvare angrep mot ethvert medlemsland med alle tilgjengelige midler, spesielt inkludert kjernefysiske våpen. I 1967 ble "fleksibel reaksjons"-strategien introdusert, med mål om å avskrekke angrep ved å skape usikkerhet hos en potensiell fiende om innholdet i NATOs reaksjon, konvensjonell eller kjernefysisk. Dette fortsatte å være NATOs strategi til slutten av Den kalde krigen.

Kjernefysiske våpen spiller en mye mer redusert rolle i Alliansens strategi i dag. Hver av NATOs tre kjernemakter – USA, Storbritannia og Frankrike – har redusert antall våpen i stor grad, i enkelte tilfeller med så mye som 80 %. Det er bred enighet om at omstendighetene der bruken av disse våpnene kan vurderes er fjerne, og at de ikke lenger er rettet mot noe land eller spesifikk trussel.

Den grunnleggende hensikten med å beholde kjernefysiske styrker er politisk: å bevare fred og hindre tvang ved å gjøre risikoen ved angrep mot NATO uberegnelig og uakseptabel. Sammen med konvensjonelle, ikke-kjernefysiske evner, skaper de usikkerhet for alle land som kunne vurdere å søke politisk eller militær nytte gjennom trusselen om eller bruk av kjernefysiske, biologiske eller kjemiske våpen mot Alliansen.

Samtidig har de NATO-allierte en langvarig forpliktelse til å kontrollere kjernefysiske våpen, nedrustning og hindre spredning av kjernefysiske våpen, og NATO støtter arbeidet med å redusere kjernefysiske våpen på en fornuftig og progressiv måte, så vel

som arbeidet med å begrense spredning av masseødeleggelsesvåpen (WMD). Et WMD-senter har blitt etablert i NATO for å identifisere behov og utveksle informasjon på dette området.

NATO-styrker

Begrepet NATO-styrker kan være villedende. NATO har ingen stående hær. I stedet kan hvert enkelt medlemsland øremerke hva slags og hvor store styrker som vil bli stilt til rådighet for at Alliansen skal kunne utføre oppgaver eller operasjoner som man er blitt enige om. Disse styrkene forblir under nasjonal kontroll til det er behov for dem og stilles deretter til rådighet for NATOs militære sjefer.

NATO har faktisk få faste, militære styrker. Små, integrerte staber i forskjellige multinasjonale hovedkvarterer utgjør Alliansens integrerte, militære struktur. Enkelte operative styrker, slik som NATOs flybårne tidlig varslingsstyrke, opprettholder faste fasiliteter for kommunikasjoner eller luftforsvar og

overvåking. Stående, sjømilitære styrker, bestående av et lite antall skip og personell fra enkelte allierte mariner, deployeres på rotasjonsbasis.

Selv om NATO ikke har noen stående hær, kan den mobilisere styrker fra 26 allierte. Dens integrerte, multinasjonale struktur har ført til et historisk sett enestående nivå av interoperabilitet blant militære styrker som er utrustet og trent for å arbeide sammen, i henhold til felles standarder og prosedyrer. Dette, sammen med år med erfaring med å lede multinasjonal krisehåndtering og fredsbevarende operasjoner, gjør NATO til en uvurderlig ressurs i dagens sikkerhetsmiljø, der det å håndtere nye trusler krever koordinert, internasjonal innsats.

Alliansen tilpasset seg de strategiske forholdene etter Den kalde krigen ved å ta i bruk en bredere definisjon av sikkerhet og å lansere en bred basert strategi med partnerskap og samarbeid over hele det euro-atlantiske området, som nå sees på som en av NATOs fundamentale sikkerhetsoppgaver. Denne prosessen ble satt i gang i 1990, da allierte ledere strakte ut en vennskapshånd over det tidligere skillet mellom Øst og Vest, og foreslo en ny samarbeidsforbindelse med landene i Sentral- og Øst-Europa og de tidligere sovjetiske republikker.

Dette satte scenen for etableringen av Det nord-atlantiske samarbeidsråd (NACC) i desember 1991, som et forum for konsultasjon for å bygge gjensidig tillit. Noen år senere tok partnerskapet et betydelig skritt fremover da Partnerskap for fred (PfP) ble lansert i 1994 – et stort program med praktisk, bilateralt samarbeid mellom NATO og individuelle partnere.

I dag konsulterer NATO og partnerlandene regelmessig om sikkerhets- og forsvarsrelaterte spørsmål i Det euro-atlantiske partnerskapsråd (EAPC), som etterfulgte NACC i 1997. NATO og partnerlandenes styrker samarbeider ofte og gjennomfører felles øvelser, og deres soldater er deployert sammen i de NATO-ledede fredsbevarende operasjonene på Balkan. På toppmøtet i Praha i november 2002 ble det tatt skritt for å styrke samarbeidet mellom NATO og partnerne og å fokusere partnerskapsaktivitetene bedre for å ta opp det 21. århundrets sikkerhetsutfordringer.

Partnerskap for fred

Et av de mest bemerkelsesverdige fremskritt på sikkerhetsområdet de siste ti årene, har vært Partnerskap for fred (PfP)-programmet. Siden det ble lansert i 1994, har invitasjonen om å bli med i partnerskapet blitt akseptert av 30 land: Albania, Armenia, Østerrike, Aserbajdsjan,

Hviterussland, Bulgaria, Kroatia, Den tsjekkiske republikk, Estland, Finland, Georgia, Ungarn, Irland, Kasakhstan, Den kirgisiske republikk, Latvia, Litauen, Moldova, Polen, Romania, Russland, Slovakia, Slovenia, Sverige, Sveits, Den tidligere jugoslaviske republikken Makedonia*, Tadsjikistan, Turkmenistan, Ukraina og Usbekistan. Blant disse har ti land senere blitt allierte: Den tsjekkiske republikk, Ungarn og Polen i 1999, og Bulgaria, Estland, Latvia, Litauen, Romania, Slovakia og Slovenia i 2004.

Bosnia og Hercegovina, og Serbia og Montenegro har også gitt uttrykk for at de ønsker å bli med i Partnerskap for fred og Det euro-atlantiske partnerskapsråd. NATO ser frem til å ønske disse to landene velkommen til partnerskapet, så snart de har møtt de betingelsene som Alliansen har satt, inkludert fullt samarbeid med Den internasjonale krigsforbryterdomstol for det tidligere Jugoslavia, spesielt ved å anholde og overlevere personer som er anklaget for krigsforbrytelser til Domstolen.

Basert på det praktiske samarbeidet og forpliktelsen til demokratiske prinsipper som ligger under selve Alliansen, er hensikten til Partnerskap for fred å øke stabiliteten, redusere truslene mot freden og bygge styrkede sikkerhetsforbindelser mellom de enkelte partnerland og NATO så vel som med andre partnerland. Essensen i PfP-programmet er det partnerskap som er dannet enkeltvis mellom hvert partnerland og NATO, skreddersydd for hvert enkelt lands behov og gjennomført i fellesskap på det nivå og i den fart som hver deltagende regjering velger.

Det formelle grunnlaget for Partnerskap for fred er Rammedokumentet. Det fastsetter detaljerte tiltak for hvert partnerland og omfatter en forpliktelse for de allierte å konsultere med ethvert partnerland som oppfatter en direkte

trussel mot sin territoriale integritet, politiske uavhengighet eller sikkerhet. Hver partner tar på seg en rekke vidtrekkende politiske forpliktelser om å bevare demokratiske samfunn; å bevare prinsippene for internasjonal lov; å oppfylle forpliktelsene under FN-charteret, Den universelle erklæring om menneskerettigheter, Sluttakten fra Helsingfors² og internasjonale nedrustnings- og våpenkontrollavtaler; å avstå fra trusler om eller bruk av makt mot andre land; å respektere eksisterende grenser; og å løse uoverensstemmelser på en fredelig måte. Detaljerte forpliktelser gjøres også for å fremme åpenhet i nasjonal forsvarsplanlegging og budsjettering, for å etablere demokratisk kontroll over de væpnede styrker, og å utvikle evnen til å arbeide sammen med NATO i fredsbevarende og humanitære operasjoner.

Et individuelt partnerskapsprogram utarbeides i fellesskap og avtales mellom NATO og hvert partnerland. Toårige programmer utarbeides fra en omfattende meny aktiviteter – Partnerskapsarbeidsprogrammet – i henhold til hvert lands spesielle interesser og behov. Samarbeidet, som rettes spesielt mot forsvarsrelatert arbeid, omfatter praktisk samarbeid som stort sett berører alle sider av NATOs aktivitet. Arbeidsprogrammet tilbyr aktiviteter på over 20 områder fra forsvarspolitik og planlegging, sivilmilitære forbindelser, utdanning og trening, til luftforsvar, kommunikasjons- og informasjonssystemer, krisehåndtering, og sivil kriseplanlegging.

For å sikre at partnerstyrkene blir bedre i stand til å operere med NATOs militære styrker i fredsbevarende operasjoner, gis det retningslinjer om interoperabilitet eller evnekrav i en PfP planleggings- og vurderingsprosess. Denne mekanismen er utformet etter NATOs

eget planleggingsystem og tilbys partnerne på en frivillig basis. Planleggingsmål, eller partnerskapsmål, forhandles frem med hvert deltakerland og omfattende vurderinger måler fremgangen. Denne prosessen har bidratt betydelig til det tette samarbeidet med partnerland i fredsoperasjonene på Balkan.

Opp gjennom årene har det operative fokus mot Partnerskap for fred og engasjementet til partnerlandene i PfP beslutningsprosesser og planlegging blitt øket. Et konsept for operative evner ble introdusert for å utvikle tettere og mer målrettet militært samarbeid, for å bedre den militære effektiviteten i multinasjonale styrker. Videre har det blitt utviklet en politisk-militær ramme for å styrke konsultasjonene med partnerland under eskalerende kriser som kan kreve deployering av fredsbevarende styrker, og å trekke dem tidligere inn i diskusjonene om den operative planen og styrkegenereringsprosessen.

For å integrere partnerlandene bedre i det daglige arbeidet til partnerskapet, har PfP stabelementer, bemannet med offiserer fra partnerlandene, blitt etablert i flere NATO-hovedkvarter. I tillegg til dette bidrar en partnerskapskoordineringscelle ved Hovedkvarteret for de allierte stridskrefter i Europa (SHAPE) i Mons i Belgia, med å koordinere PfP trening og øvelser og et internasjonalt koordineringssenter sørger for orienterings- og planleggingsfasiliteter for alle land utenfor NATO som bidrar med tropper til de NATO-ledede fredsbevarende operasjonene på Balkan og i Afghanistan.

² Sluttakten fra Helsingfors: Vedtatt i 1975 av den daværende Konferansen om sikkerhet og samarbeid i Europa (KSSE) for å fastsette standarder for internasjonal opptreden, introdusere tillitbyggende tiltak mellom Øst og Vest, fremme respekt for menneskerettigheter, og oppmuntre til økonomisk, kulturelt, vitenskapelig og teknisk samarbeid.

Det euro-atlantiske partnerskapsråd

Det euro-atlantiske partnerskapsråd fører sammen NATO-medlemmer og partnere, som totalt i dag er 46 land, i et multilateralt forum for regelmessig dialog og konsultasjon om politiske og sikkerhetsrelaterte spørsmål. Det tjener også som den politiske rammen for det individuelle, bilaterale forholdet som er utviklet mellom NATO og landene som deltar i Partnerskap for fred.

Beslutningen fra 1997 om å etablere EAPC gjenspeiler et ønske om å gå utover det som NACC hadde oppnådd og å bygge et sikkerhetsforum som var tilpasset de stadig mer sofistikerte forbindelsene som ble utviklet med partnerne under Partnerskap for fred og i forbindelse med den fredsbevarende operasjonen i Bosnia og Hercegovina, der tropper fra 14 partnerland hadde deployert i 1996, for å gjøre tjeneste sammen med kolleger fra Alliansen.

Etableringen av EAPC utfylte også de tiltakene som var iverksatt parallelt, for å styrke rollen til Partnerskap for fred ved å øke engasjementet til partnerlandene i beslutningsprosesser og planlegging over hele omfanget av partnerskapsaktiviteter.

I tillegg til kortsiktige konsultasjoner i EAPC om pågående politiske og sikkerhetsrelaterte spørsmål, sørger en toårig EAPC handlingsplan for langsiktige konsultasjoner og samarbeid innen en omfattende rekke områder. Disse kan inkludere, men er ikke begrenset til krisehåndtering og fredstøtteoperasjoner; regionale spørsmål; rustningskontroll og spørsmål knyttet til spredning av masseødeleggelsesvåpen; internasjonal terrorisme; slike forsvarsspørsmål som planlegging, budsjettering, politikk og strategi; sivil kriseplanlegging og katastrofeberedskap; utstyrsamarbeid; kjernefysisk sikkerhet;

sivilmilitær koordinering av lufttrafikkhåndtering; og vitenskapssamarbeid.

Møtene i EAPC holdes månedlig på ambassadørnivå, årlig på utenriks- og forsvarsminister- og forsvarsjefsnivå; samt av og til på toppmøtenivå. I 2005 vil et årlig, frittstående møte på høyt nivå ta opp viktige politiske spørsmål som angår hele det euro-atlantiske samfunnet. De fleste partnerlandene har etablert diplomatiske misjoner i NATO-hovedkvarteret i Brussel, noe som gjør regelmessig kommunikasjon lettere, og gjør det mulig at konsultasjoner kan finne sted uansett når det er et behov for det. NATOs og partnerlandenes ambassadører var for eksempel i stand til å møtes på veldig kort tid den 12. september umiddelbart etter terroranslagene mot USA i september 2001. Den solidaritet som kom til uttrykk den dagen fra medlemmene av EAPC – som strakte seg fra Nord-Amerika og Europa til Sentral-Asia – og det samarbeidet som har blitt manifestert i den amerikansk-ledede krigen mot internasjonal terrorisme, viser hvordan NATOs partnerskapsinitiativer har sådd frøene for en ekte, euro-atlantisk sikkerhetskultur.

Partnerskap etter Praha

Den felles beslutningen om å gå sammen mot terrortrusselen kom konkret til uttrykk da Partnerskapshandlingsplanen mot terrorisme ble lansert på toppmøtet i Praha. Det ble også

tatt skritt for å bedre samarbeidet mellom NATO og partnerlandene. En omfattende vurdering av EAPC og Partnerskap for fred anbefalte å styrke den politiske dialogen med partnerne og å gå videre for å ytterligere forsterke deres engasjement i planlegging, gjennomføring og kontroll av aktiviteter der de deltar. Videre ble en ny samarbeidsmekanisme introdusert, Den individuelle partnerskapshandlingsplanen, som i stedet for å trekke fra en meny med aktiviteter, lar Alliansen skreddersy sin assistanse til de partnerlandene som har bedt om mer strukturert støtte til demokratiske reformer, i henhold til nærmere bestemte behov og omstendigheter. Ved å bygge på den fremgang som ble gjort i Praha, blir det med tiden utviklet forslag til NATOs neste toppmøte i Istanbul i 2004 for ytterligere å skreddersy Partnerskap for fred for å kunne håndtere avgjørende tematiske spørsmål og enkelte partners behov og evner; for å fremme forsvarsreform som oppmuntrer militær transformasjon og interoperabilitet; og å styrke regionalt samarbeid og gjensidig støtte.

Medlemskap i NATO er åpent for ethvert europeisk land. Artikkel 10 i Washington-traktaten gir eksisterende medlemmer lov til å invitere "enhver, europeisk stat som er i stand til å føre prinsippene i denne traktaten videre og bidra til sikkerheten i det nord-atlantiske området" til å bli medlem. NATOs 12 grunnleggende medlemmer har vokst til 26 i dag, etter fem runder med utvidelser.

NATOs dør er fortsatt åpen. Etter de siste utvidelsesrunder, der Bulgaria, Estland, Latvia, Litauen, Romania, Slovakia og Slovenia ble medlemmer i 2004, håper ytterligere tre aspirantland, Albania, Kroatia og Den tidligere jugoslaviske republikken Makedonia* å bli invitert til å bli med i fremtiden. Målet for hver utvidelsesrunde har vært å utvide den euro-atlantiske sikkerheten og å øke NATOs styrke, samhold og vitalitet, og har ikke vært rettet mot sikkerhetsinteressene til noe tredje land. Hver utvidelsesrunde har bidratt til å utvide sikkerheten og stabiliteten i Europa, og å lege sårene på et kontinent som har lidd seg gjennom to kriger i første halvdel av det 20. århundre, og for deretter å bli delt av et jernteppe i 40 år. Hellas og Tyrkia ble med i 1952. I 1955, bare ti år etter slutten på Den andre verdenskrig, ble Forbundsrepublikken Tyskland med, noe som integrerte landet solid i Vesten og la forholdene til rette for en endelig, tysk gjenforening. Etter mye opphetet debatt i politiske kretser, ble Spania med i 1982, selv om landet fortsatte å være utenfor Alliansens integrerte militærstruktur til 1998. Den beslutningen som ble tatt på toppmøtet i Madrid i 1997 om å invitere Den tsjekkiske republikk, Ungarn og Polen til å begynne tiltredelsesforhandlinger for å bli med i NATO, var et stort skritt fremover for å komme over splittelsene fra Den kalde krigen ved å bane vei for tidligere motstandere fra Warszawapakten til å bli med i Alliansen.

Utvidelse etter Den kalde krigen

Resultatet av den første utvidelsesrunden etter Den kalde krigen var ikke gitt på forhånd, og beslutningen krevde enighet blant alle de eksisterende medlemsland. Altoverskyggende hensyn var å bevare Alliansens evne til å ta

beslutninger basert på konsensus og å sikre at utvidelsen ville styrke europeisk sikkerhet. En studie av NATO-utvidelse, som ble bestilt i 1994 og offentliggjort et år senere, konkluderte med at tiltredelse av nye medlemmer og de politiske, militære og økonomiske implikasjoner av utvidelsen, ville føre Alliansens grunnleggende mål om styrket sikkerhet videre og utvide stabiliteten gjennom det euro-atlantiske området. Parallelt med utviklingen av Alliansens forbindelser med Russland, Ukraina og andre partnerland, ville prosessen tjene interessene til hele Europa.

Et avgjørende spørsmål gjennom forhandlingene om den første utvidelsesrunden etter Den kalde krigen var hvordan man skulle rette på Russlands oppfatning av Alliansen som en militærblokk som er fiendtlig innstilt overfor russiske interesser. De allierte ble enige om at Russland kunne gi et viktig bidrag til europeisk stabilitet og sikkerhet, og anerkjente at russiske interesser med hensyn til utvidelsesprosessen måtte tas opp. Likevel, retten til ethvert, uavhengig, europeisk land til å velge sine egne sikkerhetsarrangementer og å tilhøre internasjonale organisasjoner måtte respekteres, på samme måte som Alliansens medlemmers rett til å ta sine egne beslutninger. Før man ga ut invitasjoner på toppmøtet i Madrid søkte NATO å konsolidere og institusjonalisere sin dialog med Russland gjennom Grunnakten fra 1997 (se kapittel 7), og gjentok sin forpliktelse om ikke å deployere kjernefysiske våpen eller stasjonere utenlandske tropper på territoriet til de nye medlemmene.

Basert på anbefalinger fra studien om NATO-utvidelse og som følge av intensivt, individuell dialog med interesserte partnerland og utstrakte konsultasjoner mellom de allierte, ble Den tsjekkiske republikk, Ungarn og Polen invitert til å begynne tiltredelsesforhandlinger i 1997 og ble formelt medlemmer av Alliansen den 12. mars 1999.

Flere land ble skuffet over ikke å bli inkludert i den første utvidelsesrunden etter Den kalde krigen, men NATO-medlemmene understreket at Alliansen ville forbli åpen for andre land som

ønsket å bli med i fremtiden. På toppmøtet i Washington i april 1999 lanserte de allierte en Handlingsplan for medlemskap (MAP) for å hjelpe kandidatland med å forberede seg for fremtidig medlemskap i Alliansen (se boks). Syv av MAPs opprinnelige deltakere, nemlig Bulgaria, Estland, Latvia, Litauen, Romania, Slovakia og Slovenia ble invitert til å begynne tiltredelsesforhandlinger på toppmøtet i Praha i november 2002.

Etter en omfattende serie konsultasjoner med de syv landene underskrev de allierte tiltredelsesprotokoller for de syv invitert i mars 2003. Når disse protokollene hadde blitt ratifisert i alle medlemslandene, i samsvar med deres respektive nasjonale og parlamentariske prosedyrer, var de syv nye medlemmene i stand til å tiltrede NATOs grunnlagstraktat den 29. mars

2004 De nye allierte forventes å gjøre ytterligere fremgang innen viktige reformforpliktelser, spesielt på forsvarsområdet.

NATO fortsetter sin åpen dør-politikk utover denne andre utvidelsesrunden etter Den kalde krigen. Dette har oppmuntret tre andre land som deltar i MAP – Albania, Kroatia og Den tidligere jugoslaviske republikken Makedonia* - til å fortsette å arbeide med sine reformprosesser, spesielt på forsvars- og sikkerhetssektorene. Når det gjelder Kroatia vil fullt samarbeid med Den internasjonale krigsforbryterdomstol for det tidligere Jugoslavia også være av avgjørende betydning.

Handlingsplan for medlemskap

Handlingsplanen for medlemskap (MAP), som ble lansert i 1999, basert på erfaringene fra den første utvidelsesrunde etter Den kalde krigen, hjelper land som håper på å bli med i Alliansen med deres forberedelser for NATO-medlemskap. Ni land – Albania, Bulgaria, Estland, Latvia, Litauen, Romania, Slovakia, Slovenia og Den tidligere jugoslaviske republikken Makedonia* - har deltatt siden den ble satt i verk. De ble fulgt av Kroatia i mai 2002. Syv av disse landene ble medlemmer i 2004.

For å bli medlem av NATO må aspirantene vise et funksjonerende demokratisk, politisk system og markedsøkonomi; respekt for personer som tilhører nasjonale minoriteter i samsvar med OSSE-standarder; løsning av alle viktige konflikter med naboer og en forpliktelse til fredelig løsning av konflikter generelt; evne og vilje til å gi et militært bidrag til Alliansen og oppnå interoperabilitet med andre medlemmers styrker; og at sivilmilitære forbindelser virker i tråd med demokratiske standarder.

Deltakelse i MAP garanterer ikke fremtidig medlemskap. Det gjør imidlertid alle de berørte landene i stand til å fokusere sine forberedelser

på målene og prioritetene fastsatt i planen, og få spesialisthjelp og vurderinger fra NATO. Dette dekker alle aspekter ved medlemskap, inkludert politiske, økonomiske, forsvars-, ressurs-, informasjons-, sikkerhets- og juridiske krav.

Hvert deltakerland velger de elementer av MAP som best passer deres behov og etablerer sine egne mål og tidsplaner. Deltakelse i Partnerskap for fred, og spesielt i PfP planleggings- og vurderingsprosessen, er en integrert del av prosessen, siden den gjør det mulig for kandidatlandene å utvikle styrker og styrkestrukturer som er bedre i stand til å operere med Alliansens styrker. Regelmessige vurderingsmøter med allierte holdes for å kontrollere fremgangen og sikre at råd og tilbakemeldinger blir gitt. Gjennomføringen av MAP holdes under konstant vurdering av Det nord-atlantiske råd.

NATO har bygget broer og utviklet samarbeid med Russland siden tidlig på 1990-tallet. Begrunnelsen for samarbeid mellom NATO-landene og Russland er klart: felles sikkerhetsutfordringer håndteres best gjennom samarbeid og Russlands engasjement er avgjørende for ethvert omfattende europeisk sikkerhetssystem etter Den kalde krigen.

I kjølvannet av terroranslagene i september 2001, som forsterket behovet for koordinert innsats for å reagere på felles trusler, fikk partnerskapet mellom NATO og Russland ny fremdrift og substans på toppmøtet i Roma i mai 2002. Et nytt NATO-Russland-råd (NRC) ble etablert, som fører sammen de NATO-allierte og Russland som likeverdige partnere for å identifisere og arbeide for muligheter for felles reaksjon. Samarbeidet blir intensivert på viktige områder av felles interesse og bekymring.

Beslutningen om å forsterke partnerskapet viser den felles viljen til NATO-landene og Russland om å arbeide enda tettere sammen mot det felles mål å bygge en varig og inkluderende fred i det euro-atlantiske området, som først kom til uttrykk i Grunnakten mellom NATO og Russland om felles forbindelser, samarbeid og sikkerhet fra 1997, som la grunnlaget for et partnerskap mellom NATO og Russland.

Utvikling av forbindelser

Russland var et grunnleggende medlem av Det nord-atlantiske samarbeidsråd i 1991 og ble med i Partnerskap for fred i 1994, og russiske fredsbevarere arbeidet sammen med sine NATO-kolleger på Balkan fra 1996 til de trakk seg tilbake sommeren 2003 (se boks side 25). Imidlertid, det virkelige grunnlaget for et sterkt og varig partnerskap mellom NATO og Russland kom med Grunnakten, som ble underskrevet i Paris den 27. mai 1997. Dette førte til etablering av Det faste fellesråd (PJC), som et forum for regelmessige konsultasjoner om felles

sikkerhetsspørsmål og utvikling av et program for konsultasjon og samarbeid.

Det ble gjort store fremskritt i løpet av de fem neste årene for å bygge gjensidig tillit og overkomme misforståelser gjennom dialog. I 1999, til tross for uoverensstemmelser over luftkrigen om Kosovo, som førte til et ett år langt brudd i PJC's møter, fortsatte flere aktiviteter, inkludert fredsbevaring i Bosnia og Hercegovina uten avbrytelse.

De ambisjonene som kom til uttrykk i Grunnakten ble likevel ikke fullt ut realisert under PJC. Dets "NATO pluss-1"-format betydde at NATO kom til bordet med Allianse-holdninger som det var enighet om, og NATO og Russland utvekslet informasjon og gjennomførte konsultasjoner på en mer eller mindre "bilateral" måte, som viste seg å være uhåndterlig når det var på tide å gå utover konsultasjon for å søke mer reelt samarbeid. Da behovet for felles innsats for å håndtere internasjonal terrorisme og andre nye sikkerhetstrusler ble presserende i kjølvannet av anslagene den 11. september, var de allierte og Russland derfor raskt ute med å gripe sjansen til å løfte samarbeidet til et høyere nivå, ved å etablere NATO-Russland-rådet for å fremme samarbeid som likeverdige partnere (se boks).

For å gjøre samarbeidet lettere etablerte Russland en misjon til NATO i 1998. Siden da har det blitt opprettet et NATO informasjonkontor i Moskva for å fremme fordelene ved et partnerskap mellom NATO og Russland. En NATO militær forbindelsesmisjon har også blitt etablert der, som bidrar til å bedre åpenhet og utvikling av praktisk, militært samarbeid.

Utvidelse av samarbeidet

NRC utvikler seg til en produktiv mekanisme for konsultasjon, konsensusbygging, samarbeid, felles beslutninger og felles tiltak. Allerede i sine første 18 måneder i virksomhet ble det holdt

politiske konsultasjoner om situasjonen i Afghanistan, Serbia og Montenegro og Bosnia og Hercegovina, og praktisk samarbeid førte til konkrete fordeler på mange områder.

NRC har etablert flere arbeidsgrupper og komitéer for terrorisme, spredning, fredsbevaring, missilforsvar i teatret, samarbeid innen luftromhåndtering, sivile kriser, forsvarsreform, vitenskapssamarbeid og om utfordringene for det moderne samfunnet. Ekspertene har fått i oppgave å videreføre individuelle prosjekter på en rekke andre områder. Det går nesten ikke en dag uten et NRC-møte, på ett eller annet nivå, som fører til en enestående intensitet med kontakter og uformell konsultasjon.

Kampen mot terrorisme og nye sikkerhetstrusler er avgjørende samarbeidsområder som skaper noen av de første, håndgripelige resultatene fra det forsterkede forholdet mellom NATO og Russland. Felles vurderinger av spesifikke terrortrusler i det euro-atlantiske området utvikles og holdes under oppsikt, og de militæres rolle i bekjempelsen av terrorisme blir vurdert. Samarbeidet mot spredning av kjernefysiske, biologiske og kjemiske våpen og spredning av ballistisk missilteknologi har blitt intensivert: en felles vurdering av globale tendenser innen spredning av masseødeleggelsesvåpen er under forberedelse, og samarbeid om missilforsvar i teatret tar opp de nye truslene som følger av den økende tilgjengeligheten av stadig mer nøyaktige, ballistiske missiler. Et felles luftrominitiativ søker å få til samarbeid innen lufttrafikkhåndtering og luftovervåking, som vil fremme flysikkerhet, og åpenhet vil også bidra til å møte trusselen om mulig bruk av sivile fly til terroristformål

Et viktig mål for militært samarbeid er å bedre interoperabiliteten, fordi moderne militære styrker må være i stand til å operere innenfor

NATO-Russland-rådet

Roma-erklæringen fra 2002, som bygger på målene og prinsippene i Grunnakten fra 1997, etablerte NATO-Russland-rådet (NRC) som en mekanisme for konsultasjon, konsensusbygging, samarbeid, felles beslutninger og felles opptreden, der de individuelle allierte og Russland arbeider sammen som likeverdige partnere om et vidt spektrum for euro-atlantisk sikkerhetsspørsmål av felles interesse. Pågående politisk dialog om sikkerhetsspørsmål gjør det mulig å identifisere problemer som dukker opp tidlig, velge felles tilnæringsmåte og utførelse av felles handlinger, avhengig av situasjonen.

Det nye rådet, som erstattet PJC, arbeider etter prinsippet om konsensus. Det ledes av NATOs generalsekretær. Møtene holdes minst en gang månedlig på ambassadørs- og militærrepresentantsnivå; to ganger årlig på utenriks- og forsvarsministernivå samt med forsvarssjefene; og av og til på toppnivå. En viktig nyskaping er NRCs forberedelseskomité, som møtes minst to ganger i måneden for å forberede ambassadørdiskusjonene og å kontrollere alle ekspertaktivitetene under ledelse av NRC.

Arbeidet i NRC fokuseres på alle områder av felles interesse som er identifisert i Grunnakten. Samarbeidet blir intensivert på en rekke, viktige områder, som inkluderer kampen mot terrorisme, krisehåndtering, ikke-spredning, rustningskontroll og tillitskapende tiltak, missilforsvar i teatret, logistikk, gjensidig militært samarbeid, forsvarsreform og sivile katastrofer. Nye områder kan tilføyes NRCs agenda med gjensidig samtykke fra medlemmene.

multinasjonale kommando- og styrkestrukturer, når de blir anmodet om å arbeide sammen i fredstøtte- eller krisehåndteringsoperasjoner. Et omfattende øvelses- og treningsprogram iverksettes under NRC. Logistikk, inkludert interoperabilitetstester for utstyr og prosedyrer på slike områder som lufttransport og drivstoffylling i luften, er et annet fokus for aktiviteter. Intensivt samarbeid innen søk og redning til sjøs ble satt i gang etter august 2000, da den russiske kjernefysiske ubåten Kursk sank, og 118 av mannskapet omkom. En rammeavtale mellom NATO og Russland om rømning og redning av undervannsbåtmannskaper ble underskrevet i februar 2003.

Forsvarsreform er et annet område av felles interesse. Russland og NATO-landene trenger væpnede styrker som er hensiktsmessig trent, dimensjonert og utstyrt til å kunne håndtere hele spekteret av trusler i det 21. århundre. Selv om det ikke er en oppskrift for militær reform, kan Russland dra nytte av erfaringen til NATO-landene, hvorav mange har satt i gang grunnleggende reformer i løpet av det siste tiår, for å tilpasse sine væpnede styrker til dagens behov. Som en følge av den første idémyldringen i oktober 2002, har det blitt satt i gang samarbeid om forskjellige sider ved forsvarsreform, slik som håndtering av menneskelige og finansielle ressurser; makroøkonomiske, finansielle og sosiale spørsmål; og styrkeplanlegging. Aktivitetene til et vellykket fellesprosjekt for å omskolere pensjonert, russisk, militært personell, som ble opprettet i Moskva i juli 2002, blir utvidet. Videre opprettet NATOs forsvarshøyskole i Roma to stipender i 2003 til russiske forskere, for å fremme forskning om forsvarsreform.

Russland og NATO har samarbeidet siden 1996 med å utvikle en evne til felles tiltak som reaksjon på sivile katastrofer, slik som jordskjelv og oversvømmelser, og koordinerer oppdagelse og hindring av katastrofer før de skjer. Det var også et russisk forslag som førte til etableringen av Det euro-atlantiske koordineringssenter for katastrofereaksjon i 1998 (se boks side 35). Forskjellige katastrofehjelpeøvelser og seminarer, ofte med deltakere fra andre partnerland, bidrar til å utvikle sivilmilitært samarbeid. Under NRC konsentrerer arbeidet på dette området seg om å bedre interoperabilitet, prosedyrer og utveksling av informasjon og erfaring.

Vitenskapelig og teknologisk samarbeid med Russland, som ble satt i gang i 1998, fokuserte på tre avgrensede områder av særlig interesse for Russland, nemlig plasmafysikk, plante-bioteknologi og prognoser for og hindring av naturlige og industrielle katastrofer. Under NRCs vitenskapskomité er det imidlertid et nytt fokus på samarbeid om anvendelse av sivil vitenskap til forsvar mot terrorisme og nye trusler, slik som oppdagelse av eksplosiver eller for å undersøke den sosiale og psykologiske innvirkning av terrorisme. Problemer med miljøbeskyttelse som følge av sivile og militære aktiviteter er nok et område for samarbeid for en komité for utfordringene for det moderne samfunnet, som ble opprettet under NRC i 2003.

Fredsbevaring

I mer enn syv år (til de ble trukket tilbake fra SFOR og KFOR sommeren 2003) bidro Russland med den største kontingenten fra et land utenfor NATO til de NATO-ledede, fredsbevarende styrkene med FN-mandat på Balkan. Russiske soldater arbeidet sammen med NATO- og partnerkolleger for å støtte det internasjonale samfunnets innsats for å bygge varig sikkerhet og stabilitet i regionen.

Russiske fredsbevarere deployerte først til Bosnia og Hercegovina i januar 1996, der de var del av en multinasjonal brigade i en nordlig sektor, med ansvar for et stort område, og utførte daglige patruljer, sikkerhetssjekker, hjelp til med gjenoppbygging og utførte humanitære oppgaver, slik som å hjelpe flyktninger og hjemløse med å returnere til sine hjem.

Russland spilte en viktig, diplomatisk rolle for å sikre en slutt på konflikten i Kosovo, til tross for politiske uoverensstemmelser om NATOs luftkrig i Kosovo i 1999. Landets tropper, som opprinnelig ble deployert i juni 1999, var en integrert del av Kosovo-styrken til de trakk seg tilbake, og arbeidet med å opprettholde sikkerheten i multinasjonale brigader i sektorer i øst, nord og sør i provinsen; ivaretok sin del av

det felles ansvar for å drive flyplassen i Pristina sammen med en NATO-kontingent med ansvar for flybevegelse; og sørget for medisinske fasiliteter og tjenester i Kosovo Polje.

Tett samarbeid mellom NATO og Russland på Balkan har vært avgjørende for å bedre forbindelsene og bygge tillit mellom det russiske og de allierte militære organisasjoner. Den gjensidige tilliten som man fikk burde danne et solid grunnlag for å utvikle et videre, gjensidig militært samarbeid. Under NRC har det videre blitt enighet om et generisk konsept for felles fredsbevarende operasjoner, som utvikler felles tilnæringsmåter, etablerer en ramme for konsultasjon, planlegging og beslutningstaking under en begynnende krise, og definerer spørsmål knyttet til felles trening og øvelser.

NATOs forbindelse med Ukraina anerkjenner betydningen av et uavhengig, stabilt og demokratisk Ukraina og landets erklærte vilje til å øke sin integrering i de europeiske og euro-atlantiske strukturer. Dette kom til uttrykk i Charteret for et spesielt partnerskap fra 1997, som gir det formelle grunnlag for konsultasjoner med NATO om euro-atlantiske sikkerhetsspørsmål og som etablerte NATO-Ukraina-kommisjonen (NUC) for å lede samarbeidsaktiviteter.

Forbindelsene mellom NATO og Ukraina går tilbake til 1991, da Ukraina ble med i Det nord-atlantiske samarbeidsråd, umiddelbart etter at landet ble uavhengig etter sammenbruddet av Sovjetunionen. Landets ønsker om euro-atlantisk integrering ble også senere reflektert i 1994, da landet ble det første landet i Samveldet av uavhengige stater som ble med i Partnerskap for fred. Ukrainas forpliktelse til å bidra til euro-atlantisk sikkerhet har siden blitt vist i støtten til NATO og dets allierte i fredsbevarende og krisehåndteringsoperasjoner.

For å gjøre samarbeidet lettere etablerte Ukraina en misjon til NATO i 1997 og et NATO informasjons- og dokumentasjonssenter ble opprettet i Kiev samme år, for å hjelpe til med å forklare det nye NATO og fremme fordelene med partnerskapet mellom NATO og Ukraina. I 1999 ble det også opprettet et NATO forbindelseskantor i Kiev for å støtte Ukrainas forsvarsreformarbeid og dets deltakelse i Partnerskap for fred.

I Praha i november 2002 ble det tatt skritt for å styrke og utvide forbindelsen mellom NATO og Ukraina betydelig, med vedtaket om NATO-Ukraina handlingsplan (se *boks*).

Sikkerhetssamarbeid

NATO og Ukraina samarbeider aktivt for å bevare sikkerhet og stabilitet i det euro-atlantiske området. På Balkan har Ukraina gjennom årene bidratt med en infanteribataljon, en mekanisert infanteribataljon og en helikopterskvadron til den NATO-ledede, fredsbevarende styrken i Bosnia

og Hercegovina, og deployeringer til operasjonen i Kosovo har omfattet en helikopterskvadron så vel som et vesentlig bidrag til den felles polsk-ukrainske bataljonen. Ytterligere bevis på landets vilje til å bidra til internasjonal stabilitet er Ukrainas støtte til overflygingsklareringer for koalisjonsstyrker som er deployert som del av Den internasjonale sikkerhetsstyrken (ISAF) i Afghanistan, der ledende roller spilles av individuelle allierte og der NATO tok kommandoen i august 2003. Ukraina har også deployert 1.800 soldater som del av en polskledet, multinasjonal styrke i en av sektorene til den internasjonale stabiliseringsstyrken i Irak, som omfatter fredsbevarere fra flere NATO- og partnerland.

Støtte til reformer

Gjennom råd og praktisk assistanse støtter NATO og individuelle allierte Ukrainas innsats for å nå den ambisiøse reformagendaen som ble fastlagt i NATO-Ukraina handlingsplan og dens tilhørende, årlige målplaner. Selv om mye gjenstår å bli gjort, gjøres det fremskritt. Lovgivingsinitiativer bidrar til å skape grunnlaget for politisk, økonomisk og forsvarsreform, og flere regjeringsstrukturer har kommet på plass for å kontrollere gjennomføringen og koordineringen av reformarbeidet.

En nøkkelprioritet er forsvarsreform, et område der Ukraina kan trekke på erfaringen og ekspertisen til NATO-landene. Dagens prioriteter i Ukraina er å utvikle et nytt sikkerhetskonsept og en militær doktrine og å fullføre en omfattende forsvarsvurdering. NATO-Ukraina samarbeidet fokuserer på å styrke demokratisk og sivil kontroll over de væpnede styrker, bedre interoperabiliteten med NATO-styrkene og hjelpe Ukraina med å transformere arven etter Sovjetunionen – en stor, topptung, dårlig utstyrt forsvarsstruktur – til en mindre, moderne og mer effektiv styrke, som er i stand til å møte sine sikkerhetsbehov, så vel som å bidra aktivt til europeisk stabilitet og sikkerhet.

En felles arbeidsgruppe for forsvarsreform (JWGDR) gjør konsultasjon og praktisk

samarbeid lettere om slike spørsmål som forsvarsbudsjettering og planlegging, militær nedbygging og omlegging, overgang fra utskrevne til frivillige styrker, og sivilmilitære forbindelser. NATO arbeider også for trening av høyere offiserer for å støtte forsvarstransformasjonsprosessen og hjelpe til med å organisere omskoleringsprogrammer for å gjøre overgangen til sivilt liv for frigjort, ukrainsk, militært personell lettere. Militærkomiteen med Ukraina utfyller arbeidet til JWGDR ved å sørge for ekspertise på forskjellige områder som støtter det gjensidige militære samarbeidet med Ukraina innen rammen av Den militære arbeidsplanen mellom NATO og Ukraina. Assistanse fra individuelle allierte til demilitariseringsprosjekter for sikker ødeleggelse av Ukrainas lagre av overflødig og foreldete landminer har blitt kanalisert gjennom et PfP-fond.

Ukrainas innsats for å bedre interoperabiliteten drar også nytte av deltakelse i Partnerskap for fred. PfPs planleggings- og vurderingsprosess identifiserer viktige behov for forsvarsplanleggingsformål, og en lang rekke PfP-aktiviteter og militære øvelser gjøre det mulig for Ukrainas militære personell å få praktisk erfaring med å arbeide sammen med NATO-styrker.

Mer omfattende samarbeid

Samarbeidet innen sivil kriseplanlegging og katastrofeberedskap gir direkte, praktiske fordeler for Ukraina. Et nøkkelfokus har vært å hjelpe Ukraina, hvis vestlige deler er utsatt for store oversvømmelser, til å bli bedre forberedt for slike katastrofer og å håndtere konsekvensene mer effektivt. PfP-øvelser, inkludert en som ble holdt i Ukrainas Trans-Karpatia region i september 2000, bidrar til å teste katastrofehjelpprosedyrer. Videre har NATO-landene og andre partnere hjulpet Ukraina etter store oversvømmelser i 1995, 1998 og 2001.

Det vitenskapelige samarbeidet med Ukraina startet i 1991. Siden da har Ukrainas deltakelse i NATOs vitenskapsprogrammer vært nummer to etter Russland. Samarbeidet har blitt øket under ledelse av en Felles arbeidsgruppe for

vitenskaps- og miljør samarbeid. I tillegg til å anvende vitenskap for forsvar mot terrorisme og nye trusler, i tråd med den nye retningen i NATOs vitenskapsprogram, inkluderer Ukrainas pågående prioriteter for samarbeid innen vitenskap og teknologi, informasjonsteknologi, cellebiologi og bioteknologi, nye materialer og fornuftig bruk av naturressurser.

NATO-Ukraina handlingsplan

NATO-Ukraina handlingsplan fra 2002 bygger på charteret fra 1997, som fortsatt er det grunnleggende grunnlaget for forbindelsene. Den gir en strategisk ramme for intensiverte konsultasjoner om politiske, økonomiske og forsvarsspørsmål og fastsetter Ukrainas strategiske mål og prioriteter på veien mot full integrering i de euro-atlantiske sikkerhetsstrukturer. Den fastsetter prinsipper og mål man er blitt enige om, disse dekker politiske og økonomiske spørsmål; informasjonssaker; sikkerhets-, forsvars- og militære spørsmål; informasjonsbeskyttelse og sikkerhet; og juridiske spørsmål.

NATO-landene støtter reformene gjennom assistanse og råd. Implementeringsbyrden faller imidlertid hovedsakelig på Ukraina, som blir oppfordret til å føre reformprosessen fremover med kraft, for å styrke demokrati, rettssikkerhet, menneskerettigheter og markedsøkonomi. Det er behov for spesiell vekt på å oppnå en vidtrekkende transformasjon av forsvars- og sikkerhetssektoren.

Årlige målplaner, inkludert spesielle, ukrainske tiltak, så vel som felles NATO-Ukraina handlinger, støtter iverksettingen av målene som er fastsatt i Handlingsplanen. Vurderingsmøter finner sted to ganger årlig og en fremgangsrapport forberedes årlig.

Flere av NATOs sydlige, europeiske medlemmer grenser mot Middelhavet, og sikkerhet og stabilitet i Middelhavsområdet er derfor av stor betydning for Alliansen. Sikkerheten i hele Europa er faktisk nært knyttet til sikkerhet og stabilitet i Middelhavsregionen.

Av disse grunnene lanserte NATO i 1995 en ny dialog med seks land i den sørlige del av Middelhavsregionen, nemlig Egypt, Israel, Jordan, Mauritania, Marokko og Tunis. Algerie ble deltaker i februar 2000. Middelhavsdialogen, som er en integrert del av Alliansens felles tilnærming til sikkerhet, har som mål å bidra til sikkerhet og stabilitet i regionen, å fremme bedre, gjensidig forståelse og å rette opp misoppfatninger om NATO blant dialoglandene. Dialogen utfyller andre relaterte, men atskilte, internasjonale initiativer, slik som de som er tatt av EU og Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa.

Politisk dialog og praktisk samarbeid

Dialogen legger forholdene til rette for politisk dialog og praktisk samarbeid med deltakerlandene. Alle middelhavspartnerne tilbys det samme grunnlag for diskusjon og felles aktiviteter, men nivået på deltakelsen varierer fra land til land i samsvar med deres ønsker.

Den politiske dialogen består av regelmessige, bilaterale, politiske diskusjoner på ambassadørnivå. Disse gir en mulighet til å utveksle synspunkter på en rekke spørsmål som er relevante for sikkerheten i Middelhavsområdet, så vel som om den fremtidige utviklingen av Dialogen. Multilaterale møter i Det nord-atlantiske råd med

de syv dialoglandene holdes også for å gi orienteringer om NATOs aktiviteter og å utveksle synspunkter på aktuelle emner. Slike møter holdes vanligvis etter hvert NATO minister- og toppmøte, eller når spesielle omstendigheter dukker opp. Den 23. oktober 2001, for eksempel, ble det holdt et møte med middelhavspartnerne om NATOs reaksjon på terroranslagene den 11. september.

Det praktiske samarbeidet organiseres gjennom et årlig arbeidsprogram. Dette inkluderer invitasjoner til embetsmenn fra dialoglandene til å delta i kurs på NATO-skolen i Oberammergau, Tyskland, og på NATOs forsvarshøyskole i Roma, Italia. Slike kurs dekker forhold knyttet til fredsbevarende virksomhet, rustningskontroll, innsats mot spredning av masseødeleggelsesvåpen, miljøbeskyttelse, sivilmilitært samarbeid under sivile katastrofer, og europeisk sikkerhetssamarbeid.

Andre aktiviteter omfatter besøk av opinionsledere, akademikere, journalister og parlamentarikere fra dialoglandene til NATO. I tillegg fremmer Dialogen vitenskapssamarbeid gjennom NATOs vitenskapsprogram. Siden 2000 har mer enn 800 forskere fra dialoglandene deltatt i NATO-støttede forskningsaktiviteter.

Mer operative sider ved programmets militære dimensjon gir muligheter for embetsmenn fra dialoglandene å observere PfP-øvelser, være til stede på seminarer og arbeidsgrupper organisert av de strategiske kommandoene, og besøke NATOs militære hovedkvarterer. I tillegg besøker NATOs stående, sjømilitære styrke i Middelhavet havner i dialoglandene. I 2002 deltok 300

embetsmenn fra dialoglandene i mer enn 50 forskjellige aktiviteter som var organisert under det militære programmet som tilbys av NATO.

Tre av middelhavspartnerne – Egypt, Jordan og Marokko – har tidligere bidratt til de NATO-ledede fredsbevarende operasjonene på Balkan. Fra mai 2002 var det bare Marokko som fortsatt hadde soldater som tjenestegjorde i SFOR og KFOR.

En prosess i utvikling

Dialogen er progressiv når det gjelder deltakelse og substans. Denne fleksibiliteten gjør det mulig å utvikle innholdet og utvide antallet dialogpartnere med tiden. Gjennom årene har politiske diskusjoner blitt hyppigere og mer intense. Den praktiske dimensjonen har blitt betydelig utvidet siden dialogen ble lansert, og dekker nå de fleste aktiviteter der partnerland deltar.

Etableringen av en Samarbeidsgruppe for Middelhavet i 1997 ga Dialogen en ny og mer dynamisk retning. Den er et forum der synspunkter kan utveksles mellom NATOs medlemsland og dialoglandene om sikkerhetssituasjonen i Middelhavsområdet og om den videre utviklingen av Dialogen. På toppmøtet i Washington i 1999 ble det tatt ytterligere skritt for å styrke både den politiske og den praktiske dimensjonen ved Dialogen, og derved øke mulighetene til å styrke samarbeidet på områder der NATO kan tilføre ytterligere verdi, spesielt på det militære området, og på andre områder der dialoglandene har gitt uttrykk for interesse.

I kjølvannet av den 11. september har NATO og dialoglandene møttes hyppigere for konsultasjoner med Det nord-atlantiske råd, både individuelt og som gruppe. En oppgradering av initiativet ble kunngjort på toppmøtet i Praha i november 2002. Alliansens ledere ble enige om en pakke tiltak for å øke de politiske og praktiske dimensjoner ved Dialogen, og dermed gjøre styrkingen og utdypingen av dette forholdet til en prioritet for Alliansen.

Disse tiltakene omfattet en mer regelmessig og effektiv konsultasjonsprosess, identifiseringen av mer fokuserte aktiviteter og en skreddersydd tilnærming til samarbeid. I tillegg til å utdype eksisterende områder for samarbeid, ble det foreslått nye. Disse inkluderer spesielt utvalgte aktiviteter for å bedre dialoglandenes evne til å bidra til NATO-ledede krisereaksjonsoperasjoner som ikke kommer inn under Artikkel 5, forsvarsreform og forsvarsøkonomi, konsultasjoner om terrorisme og om grensesikkerhet, så vel som katastrofehandtering. Iverksettingen av disse tiltakene vil bidra til å transformere innholdet i forbindelsen mellom NATO og dialoglandene. Videre blir mulighetene for en mer ambisiøs og utvidet ramme for Middelhavsdialogen utviklet for vurdering før NATOs neste toppmøte i Istanbul i 2004.

En av de mest betydningsfulle sider ved NATOs transformasjon, har vært beslutningen om å gjennomføre fredsstøtte- og krisehåndteringsoperasjoner i det euro-atlantiske området og utenfor. På Balkan, der NATO først forpliktet seg i 1995, utgjorde ustabilitet og konflikt direkte utfordringer mot sikkerhetsinteressene til medlemmene, så vel som til den mer omfattende europeiske fred og stabilitet. I den senere tid, med sin forpliktelse til fredsbevaring i Afghanistan, har Alliansen vist at den er forberedt på å ta opp sikkerhetsutfordringer utenfor sitt tradisjonelle ansvarsområde.

Videre har NATOs engasjement i slike operasjoner krevd økede kontakter og samarbeid med troppebidragsytende land utenfor NATO så vel som med andre organisasjoner. Dette eksemplifiserer den type sikkerhetssamarbeid som det er behov for i dag, når tette arbeidsforbindelser med internasjonale og frivillige organisasjoner og med land som ikke er NATO-medlemmer, slik som de som deltar i Partnerskap for fred, er avgjørende.

Bosnia og Hercegovina

Etter å ha støttet FNs arbeid for å få slutt på krigen i Bosnia i årene 1992 til 1995 (se også *kapittel 4*), deployerte NATO en multinasjonal implementeringsstyrke (IFOR) med mandat fra FN til Bosnia og Hercegovina, seks dager etter at Dayton-avtalen ble underskrevet den 14. desember 1995, for å iverksette de militære sider av fredsavtalen. Oppdraget var å sikre en slutt på fiendtlighetene; å skille de væpnede styrkene i det krigsherjede landets nylig etablerte enheter, Den bosniske og herzegovinske føderasjon og Republika Srpska; og å overføre territoriet mellom de to enhetene. IFOR fullførte sitt arbeid innen et år og ble erstattet av en mindre Stabiliseringsstyrke (SFOR) i desember 1996.

I tillegg til å hindre gjenopptakelse av fiendtlighetene og fremme et klima der

fredsprosessen kunne gå fremover, ble SFORs oppdrag utvidet til å omfatte støtte til sivile organisasjoner som var engasjert i det internasjonale samfunnets innsats for å bygge en varig fred i landet. De fredsbevarende troppene hjalp flyktninger og hjemløse med å vende tilbake til sine hjem og bidra til å reformere de bosniske, militære styrker. Videre er SFOR aktiv med å pågripe anklagede krigsforbrytere og overføre dem til Den internasjonale krigsforbryterdomstol for det tidligere Jugoslavia i Haag.

Ettersom sikkerhetssituasjonen har bedret seg har antall tropper blitt progressivt redusert. Våren 2004 vil SFOR bestå av rundt 7.000 soldater, en betydelig reduksjon fra de rundt 60.000 som ble deployert under IFOR, noe som reflekterer den fremgangen som Bosnia og Hercegovina har gjort mot en fred som de selv opprettholder. Alternativer for fremtidig størrelse og struktur av SFOR vurderes, inkludert en mulig avslutning av operasjonen innen utgangen av 2004, med en mulig overgang til en EU-ledet styrke, selv om NATO vil opprettholde en tilstedeværelse i landet.

Kosovo

I 1998 tvang en åpen konflikt i den jugoslaviske provinsen Kosovo, som hovedsakelig er bebodd av etniske albanere, mer enn 300.000 mennesker til å flykte fra sine hjem. Beograd ignorerte gjentatte, internasjonale krav om at de serbiske styrkene skulle trekke seg tilbake, og om samarbeid for å få en slutt på volden og la flyktningene vende tilbake. Da NATO truet med bruk av flyangrep i oktober 1998, sa den jugoslaviske presidenten Slobodan Milosevic seg enig i å imøtekomme kravene, og luftangrepene ble avlyst. Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE) sendte observatører, mens NATO gjennomførte luftovervåking og deployerte en militære styrke til Den tidligere jugoslaviske republikken

Makedonia*, klar til å evakuere OSSE-observatører om fornyet konflikt skulle sette dem i fare.

Volden blusset opp igjen i begynnelsen av 1999. Serbiske styrker intensiverte sine operasjoner. Intensivt og felles internasjonalt, diplomatisk arbeid for å løse konflikten mislyktes; OSSEs observatørmisjon trakk seg tilbake i mars. Noen dager etter OSSEs tilbaketrekning, ble en allierte luftoperasjoner, som siste utvei, satt i gang mot mål i Den føderale republikken Jugoslavia. Det tok 78 dager med luftangrep for å tvinge Milosevic' regime til å få en slutt på sin undertrykkelse og akseptere det internasjonale samfunnets krav. NATO holdt sammen, og søkte bare å ramme regimet og militære mål og å gjøre de sivile tapene så små som mulig. Samtidig hjalp allierte styrker med å redusere flyktningekrisen i nabolandet Albania og Den tidligere jugoslaviske republikken Makedonia*, der tallet for etniske, albanske flyktninger på det meste nådde henholdsvis 445.000 og 330.00. Videre trodde man at rundt 400.000 var drevet hjemmefra innen Kosovo.

Som følge av slutføringen av en militær, teknisk avtale mellom NATOs og jugoslaviske sjefer, ble en NATO-ledet Kosovo-styrke (KFOR) deployert til provinsen under FN-mandat. Den hadde til oppdrag å avskrekke fornyede kamphandlinger, etablere et sikkert miljø og demilitarisere Kosovos frigjøringshær, så vel som å støtte det internasjonale, humanitære arbeidet og arbeidet til FNs midlertidige administrasjonsmisjon i Kosovo (UNMIK).

Med full styrke besto KFOR opprinnelig av 43.000 soldater. Progressive troppereduksjoner

har mer enn halvert dette tallet. I juni 2003 omfattet KFOR tropper fra de fleste av NATOs medlemsland, 15 partnerland og tre andre land, nemlig Argentina, Marokko og New Zealand.

Som følge av Kosovos frigjøringshærs beslutning om å oppløse seg, har KFOR samlet inn og ødelagt et betydelig antall mindre våpen og bidratt til å bygge opp Kosovos beskyttelseskorps, en lokal sivil krisestyrke, som opererer under UNMIKs myndighet og KFORs daglige kontroll. KFOR-tropper patruljerer også Kosovos grenser og krysningpunkter for personer, og vokter viktige steder. Et betydelig antall personer er engasjert med å beskytte serbiske innbyggere, som har returnert til provinsen.

I nært samarbeid med UNMIK hjelper KFOR med å bygge et sikkert miljø der alle innbyggere, uansett etnisk opprinnelse, kan leve i fred og der veksten av demokrati kan fostres med internasjonal hjelp. Dette vil være en vanskelig og langsiktig oppgave. Sivil gjenoppbygging er imidlertid i gang, og sikkerhet og normalt liv har nå blitt reetablert for de lokale innbyggerne.

Sør-Serbia

Tidlig i 2001 gjennomførte NATO, EU og OSSE en felles, konflikthindrende strategi for å bidra til å få til en fredelig løsning på en væpnet konflikt i Sør-Serbia, som truet stabiliteten i regionen. Sent i 2000 hadde det brutt ut uro i Presevo-dalen, der et stort, etnisk albansk samfunn bodde under serbisk styre, og manglet hensiktsmessige politiske og sosiale rettigheter. Lett bevæpnede etnisk, albanske krigere satte i gang en rekke angrep mot de serbiske

sikkerhetsstyrkene i sikkerhetssonen på bakken – en femkilometer bred buffersone langs Kosovos indre grense mot Serbia, der den jugoslaviske hæren ikke hadde adgang, som var overvåket av den NATO-ledete Kosovo-styrken under betingelsene i den militære, tekniske avtalen mellom Alliansen og den jugoslaviske hæren.

Den raskt eskalerende konflikten skapte en alvorlig sikkerhetsrisiko med umiddelbare implikasjoner for Kosovo. Det var behov for en politisk løsning både for å garantere styrkede rettigheter for etniske albanere i Sør-Serbia og å opprettholde den territorielle integriteten og suvereniteten for den Føderale republikken Jugoslavia.

I løpet av våren 2001 førte en rekke kontakter på høyt nivå mellom NATO og den nye jugoslaviske regjeringen i Beograd NATO til enighet om en gradvis og progressiv reduksjon av sikkerhetssonen på bakken, for å gi den jugoslaviske hæren mulighet til å reetablere kontroll over området. Til gjengjeld ble det krevd at regjeringen i Beograd skulle innføre en rekke tillitskapende tiltak, som i sin tur overtalte de etnisk albanske krigerne til å legge ned våpnene i mai. En NATO-gruppe fulgt av en

EU-representant hjalp til med å forhandle frem våpenhvile og etablere direkte kommunikasjonskanaler mellom de serbiske myndighetene og de etnisk albanske, væpnede gruppene.

Det ble enighet om et omfattende sett tiltak for å lette rask integrering av etniske albanere inn i politiske og administrative strukturer i regionen og tilbakeføring av flyktninger. Det internasjonale samfunnet overvåket og hjalp til med iverksettingen. OSSE satte opp et program for å trene en multietnisk politistyrke for deployering i de fleste albanske landsbyene som tidligere var holdt av opprørerne, og bidro til å organisere lokalvalg, som ble holdt i august 2002, for å sikre en mer rettferdig og likeverdig representasjon av etniske grupper.

Den tidligere jugoslaviske republikken Makedonia*

På anmodning fra regjeringen tok NATO-styrkene på seg klart definerte krisehåndteringsoppdrag i Den tidligere jugoslaviske republikken Makedonia* fra 2001. Indre uro brøt ut våren 2001, da etnisk albanske, væpnede grupper utfordret myndighetene. NATO fordømte de væpnede angrepene og strammet kontrollen

langs grensene mot Kosovo, samtidig som de oppfordret regjeringen til å arbeide for konstitusjonelle reformer for å ta opp etnisk albanske klager, med NATOs generalsekretær i en nøkkelrolle.

I juni aksepterte NATO en formell anmodning om militær hjelp for å demilitarisere den etnisk albanske, såkalte nasjonale frigjøringshær, på betingelse av at en våpenhvile var iverksatt og at det var enighet om en fredsplan. En rammeavtale var på plass i august, som åpnet veien for at NATO kunne sende inn 3.500 soldater på et 30-dagers oppdrag for å avvæpne de etnisk albanske, væpnede gruppene.

På slutten av september, etter dette oppdraget, ble NATO anmodet om å holde en liten styrke i landet for å bidra til å beskytte EU- og OSSE-observatører, som overvåket iverksettingen av rammeavtalen. Rundt 700 NATO-soldater ble deployert for å delta i denne operasjonen, og sluttet seg til en liten kontingent NATO-tropper, som allerede var basert i landet for å sikre KFORs kommunikasjonslinjer og logistikk. Den NATO-operasjonen ble avsluttet i mars 2003, da ansvaret for operasjonen ble overtatt av EU, takket være EU-NATO-avtaler som muliggjorde bruken av NATOs militære ressurser og evner for EU-ledede operasjoner (se kapittel 2). Den 15. desember 2003, takket være den suksess som var oppnådd i stabilisering av situasjonen, ble den EU-ledede, militære operasjonen avsluttet, og erstattet av en sivil EU politioperasjon.

Afghanistan

I august 2003 tok NATO over ansvaret for Den internasjonale sikkerhetsstyrken (ISAF) IV i Afghanistan for å hjelpe de afghanske overgangsmyndighetene med å skape et sikkert miljø for innbyggerne i Kabul og de omkringliggende områder. Landet prøver å komme over to tiår med borgerkrig, og i den senere tid, *Talibans* destruktive styre, som skjulte terrorister.

ISAF er en internasjonal styrke med mandat fra FN som ble satt inn på slutten av 2001. Den første misjonen var ledet av Storbritannia og besto av styrker fra andre land, hvorav de fleste var NATO-medlemsland. ISAF II ble deretter ledet av Tyrkia, og ISAF III i fellesskap av Tyskland og Nederland. Det opprinnelige mandatet begrenset ISAFs operasjoner til Kabul og de omkringliggende områder, men i oktober 2003, autoriserte en resolusjon i FNs Sikkerhetsråd utvidelsen av operasjonene til å gjelde utenfor Kabul.

NATO har sagt seg villig til å utvide sitt oppdrag til større deler av Afghanistan, særlig gjennom midlertidige deployeringer utenfor Kabul og tar militær kommando over et betydelig antall provinsielle gjenoppbyggingsteam (PRTer), som hjelper til med å stabilisere regionene. Ved å begynne med støtte til det tysk-ledede PRT i Kunduz, vil ISAF progressivt utvide sin rolle til å støtte andre PRTer. Mange alvorlige utfordringer blir møtt i Afghanistan, ettersom det internasjonale samfunnet arbeider med å hjelpe afghanerne med å gjenoppbygge landet sitt. NATO har forpliktet seg til å bli i Afghanistan så lenge det er behov for det. En omfattende strategi for NATOs engasjement i Afghanistan vil bli utviklet før NATOs neste toppmøte i Istanbul i 2004, i tett konsultasjon med andre internasjonale organisasjoner og de afghanske overgangsmyndighetene.

Alle land er ansvarlige for å sikre at nasjonale planer er på plass for å kunne håndtere kriser slik som ulykker som involverer kjemikalier eller giftige utslipp, skred, oversvømmelser og jordskjelv, eller håndtering av konsekvensene av terrorangrep. Katastrofer, enten de er forårsaket av mennesker eller har naturlige årsaker, kjenner ikke internasjonale grenser, så samarbeid og planlegging på internasjonalt nivå er helt nødvendig.

Samarbeid mellom NATO-landene har funnet sted på området sivil kriseplanlegging i mange år. I det siste har dette samarbeidet blitt utvidet til å inkludere partnerlandene. Det har blitt gjort store fremskritt når det gjelder hvordan ressursene er organisert for å håndtere sivile kriser i det euro-atlantiske området.

Koordinering med NATO

Effektive reaksjoner på katastrofer krever samarbeid om transportsystemer, medisinske ressurser, kommunikasjoner, katastrofereaksjonskapasitet og andre sivile ressurser. NATO har spilt en avgjørende rolle for å harmonisere planleggingen blant sine medlemsland, for å sikre at planene vil virke når det er behov for dem og å sikre at ressursene som de er avhengige av er tilgjengelige

Innen NATO består den mekanismen som brukes for å koordinere planlegging på dette området av en rekke tekniske planleggingsutvalg og komitéer som arbeider under overordnet ledelse av en seniorkomité for sivil kriseplanlegging. Disse organene bringer regelmessig sammen eksperter fra nasjonale regjeringer, industri og det militære, for å koordinere planleggingen når det gjelder europeisk transport på land, havgående skipsfart, sivil lufttrafikk, mat og jordbruk, industriproduksjon og -forsyning, post- og telekommunikasjon, medisinske forhold, sivil beskyttelse, og oljeproduksjon og -forsyning.

Utvidet samarbeid

I dag blir NATOs erfaring og ekspertise innen sivil kriseplanlegging gjort tilgjengelig for flere, og trekker samtidig på kunnskapene og evnene til andre land som deltar i Det euro-atlantiske partnerskapsråd. NATOs partnerland er i økende grad blitt mer aktivt engasjert i konkrete former for samarbeid i arbeidet til planleggingsstyrene og komitéene, og, i 1998, ble det etablert et Euro-atlantisk koordineringssenter for katastrofereaksjon (se boks).

Sivil kriseplanlegging er også en viktig del av de samlede samarbeidsprogrammene med partnerlandene, og utgjør nå den største ikke-militære del av aktivitetene under Partnerskap for fred. Slike aktiviteter inkluderer seminarer, arbeidsgrupper, øvelses- og treningskurs, som fører sammen sivilt og militært personell fra forskjellige nivåer av lokale, regionale og nasjonale regjeringer. Andre internasjonale organisasjoner, slik som FNs kontor for koordinering av humanitære saker og FNs høykommissær for flyktninger, Det internasjonale atomenergibyrå og EU, er også viktige deltakere, så vel som frivillige hjelpeorganisasjoner.

Hendelsene den 11. september 2001 understreket betydningen av samarbeid for å forberede seg mot mulige terroranslag på

sivilbefolkningen med bruk av kjemiske, biologiske, radiologiske eller kjernefysiske (CBRN) våpen. Handlingsplan for partnerskap mot terrorisme, som ble utstedt på toppmøtet i Praha i november 2002, oppfordrer til deling av informasjon om dette og deltakelse i sivil kriseplanlegging for å vurdere risiko og redusere sårbarheten til sivilbefolkningen mot terrorisme og masseødeleggelsesvåpen. NATO og partnerlandene arbeider med en liste over nasjonale kapasiteter som vil være tilgjengelige i

tilfelle et slikt angrep. Videre har det blitt enighet om at en handlingsplan for sivil kriseplanlegging skal hjelpe nasjonale myndigheter med å forbedre sin sivilberedskap for mulige terrorangrep med CBRN-våpen. Diskusjoner om NATOs og EUs respektive roller og evner på området sivil kriseplanlegging har også blitt satt i gang.

En euro-atlantisk katastrofereaksjonsevne

Behovet for en mer koordinert, euro-atlantisk katastrofereaksjonsevne førte til etableringen av et Euro-atlantisk koordineringssenter for katastrofereaksjon (EADRCC) i NATO-hovedkvarteret i juni 1999, basert på et forslag fra Russland. Senteret er fokuspunktet for informasjonsdeling og koordinerer reaksjonene i forbindelse med katastrofer i det euro-atlantiske området mellom NATO og partnerlandene. Det organiserer også store, sivile katastrofeøvelser som øver reaksjonene på simulerte natur- og menneskeskapte katastrofesituasjoner.

EADRCC bidro til humanitære hjelpeoperasjoner under flyktningkrisen i Kosovo og har gjort verdifullt arbeid som ved store oversvømmelser i Ukraina, Romania, Ungarn, Albania og Den tsjekkiske republikk; jordskjelvet i Tyrkia i 1999; skogbranner i Den tidligere jugoslaviske republikken Makedonia* og i Portugal; og ved ekstreme værforhold i Ukraina og Moldova.

Senteret arbeider nært sammen med FN-avdelinger som spiller en ledende rolle i arbeidet med internasjonale katastrofer, FNs kontor for koordinering av humanitært arbeid og Kontoret til høykommissæren for flyktninger og andre organisasjoner.

Landene oppmuntres til å utvikle bilaterale eller multilaterale ordninger for å håndtere slike spørsmål som visumbestemmelser, organisering av grensepassering, transittavtaler, tollklarering og personellstatus. Slike tiltak hindrer byråkratiske forsinkelser av deployeringen av hjelpesendinger og grupper til et aktuelt katastrofeområde.

Det har også blitt gjennomført tiltak for en euro-atlantisk avdeling for katastrofereaksjon, som består av en blanding av nasjonale elementer, som skal etableres når det er behov, og sendes til katastrofeområder.

To spesielle NATO-programmer fører jevnlig sammen forskere og eksperter for å arbeide med problemer av felles interesse – det sivile vitenskapsprogrammet til NATOs vitenskapskomité og miljø- og samfunnsprogrammet til Komitéen for utfordringer for det moderne samfunn (CCMS). Nettverkene som skapes gjennom samarbeid, som er en tradisjon blant forskere og en forutsetning for en vitenskapelig prosess, oppfyller også et politisk mål om å bygge forståelse og tillit mellom samfunn med forskjellige kulturer og tradisjoner.

Vitenskapsprogrammet, som har eksistert i mer enn 45 år, har nylig blitt reorientert til å fokuseres utelukkende på prioriterte forskningsemner som gjelder forsvar mot terrorisme eller håndtering av andre trusler mot samfunnet. I tråd med Alliansens initiativer for å møte nye trusler, konsentrerer NATOs sivile vitenskapsprogram seg nå om å støtte samarbeid om emner innen disse områdene. For å reflektere denne grunnleggende endring har det blitt valgt et nytt navn for programmet, som nå er kjent som NATOs program for "Sikkerhet gjennom forskning".

CCMS tar opp problemer med miljøet og samfunnet ved å bringe sammen nasjonale instanser for å samarbeide om pilotstudier på

disse områdene. Den har nylig definert en rekke sikkerhetsrelaterte hovedmål for å styre dens fremtidige arbeid. Programmet styrker samarbeidet mellom NATO og partnerlandene ved å ta opp problemer av felles interesse.

I tillegg til å fremme sentrale samarbeidsaktiviteter mellom forskere og eksperter fra NATO og partnerland, fører spesielle initiativer fra begge komiteene til økt samarbeid med forsker- og miljøsamfunnene i Russland, Ukraina og middelhavsdialoglandene.

Vitenskap for sikkerhet, stabilitet og solidaritet

Opprinnelsen til NATOs vitenskapsprogram går tilbake til 1950-årene, da fremgang innen vitenskap og teknologi ble vurdert til å være av stor betydning for fremtiden til det atlantiske samfunnet. Et program for å fremme vitenskapelig samarbeid ble derfor etablert, og i de neste 40 årene ble samarbeid mellom forskere i NATO-landene støttet, og satte høye standarder for vitenskapelig dyktighet.

Fra tidlig på 1990-tallet, etter slutten på Den kalde krigen, ble programmet gradvis åpnet for deltakelse fra land utenfor NATO, til det i 1999 ble helt konvertert til å gi støtte til samarbeid

mellom forskere i NATO-landene og forskere i partnerlandene eller land som deltar i Middelhavsdialogen. Det klare fokus har vært å arbeide for fremgang og fred ved å skape bånd mellom forskere i de tidligere atskilte samfunnene.

Fra 2004 har enda en fundamental endring blitt gjort for programmet som følge av den nye terrortrusselen, så vel som andre trusler mot sikkerheten for den moderne verden. Programmet vil i fremtiden bare tilby støtte til samarbeid innen prioriterte forskningsemner innen de to områdene "Forsvar mot terrorisme" og "Møte andre trusler mot sikkerheten".

Målet med det nye "Sikkerhet gjennom vitenskap"-programmet er å bidra til sikkerhet, stabilitet og solidaritet blant landene, ved å anvende vitenskap i problemløsning. Samarbeid, nettverk og kapasitetsbygging er midler som brukes for å nå dette målet.

Forskjellige typer stipender tilbys arbeidende forskere innen NATO-, partner- og middelhavsdialoglandene for å samarbeide om prioriterte forskningsemner. Stipender tilbys også for å hjelpe partnerlandene med å sette opp grunnleggende datanettverksinfrastruktur.

Den virtuelle silkehovedveien

Det største og mest ambisiøse prosjektet som støttes av NATOs vitenskapsprogram ble lansert i oktober 2001. Prosjektet er kalt Den virtuelle silkehovedveien – med referanse til Den store silkeveien som knyttet Europa til Det fjerne Østen, og fremmet utvekslingen av varer og kunnskap og ideer - og har sørget for datanettverk og Internett-tilknytning til de akademiske og vitenskapelige samfunnene i åtte land i det sørlige Kaukasus og Sentral-Asia.

Armenia, Aserbajdsjan, Georgia, Kasakhstan, Den kirgisiske republikk, Tadsjikistan, Turkmenistan og Usbekistan ligger i utkanten av det europeiske Internett-området og deres utviklingsnivå er slik at de ikke vil kunne ha råd til fiberoptisk tilknytning i overskuelig fremtid.

Gjennom dette NATO-prosjektet knytter kosteffektiv, topp moderne satellitteknologi nå de vitenskapelige og akademiske samfunnene i deltakerlandene til Internett, via en felles satellittforbindelse. NATO-støtten har finansiert satellittbåndbredde og installasjon av ni parabolantennener – åtte mindre i landene som er knyttet til en stor parabol i Hamburg, Tyskland, som tjener som den europeiske sender. Andre medsponsorer støtter på tilsvarende måte.

I 2003 ble det tatt en beslutning om å utvide det virtuelle silkehovedvei-nettverket til Afghanistan, ved å installere en satellittbakkestasjon i Kabul.

Sivil vitenskap har vist seg å være en svært effektiv maskin for internasjonal dialog, takket være dens universalitet og dens evne til å skape nye og svært effektive, internasjonale nettverk. Det talent som er samlet i disse forskernettverkene kan anvendes på de nye truslene mot Alliansen. Vitenskap er både et middel for å finne svar på kritiske spørsmål og en måte å knytte landene sammen.

Håndtering av utfordringene for det moderne samfunnet

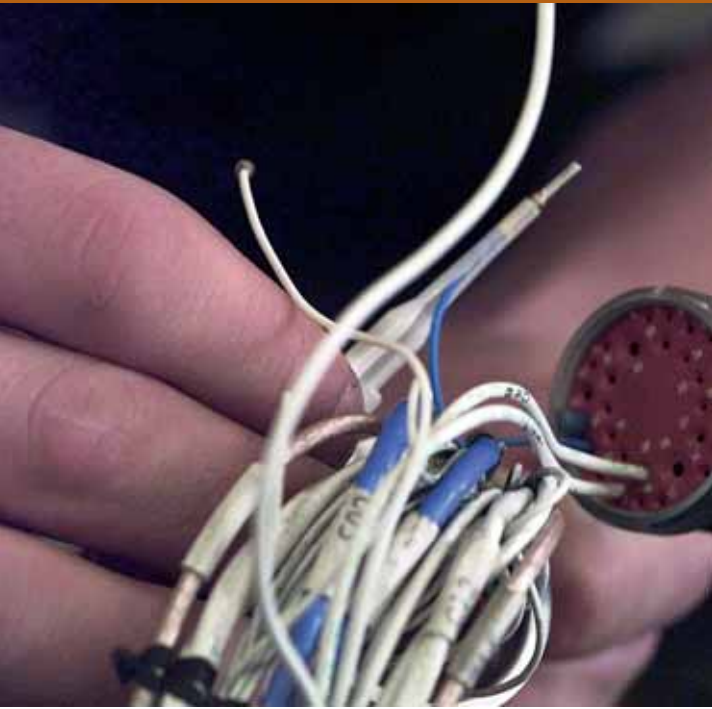
CCMS ble etablert i 1969 for å svare på uroen om miljøspørsmål. Den danner et forum for eksperter i forskjellige nasjonale organisasjoner der de kan dele kunnskap og erfaringer om tekniske, vitenskapelige og politiske aspekter ved sosiale og miljømessige saker, både i de sivile og militære sektorer.

Prosjekter som gjennomføres under ledelse av CCMS fremmer samarbeid innen håndtering av problemer som berører miljø og livskvalitet, slik som miljø- og støyforurensning, storbyproblemer, energi, menneskelig helse, og forsvarsrelaterte, miljømessige problemer. I den sistnevnte sfæren er typiske undersøkelsesområder slike spørsmål som gjenbruk av land som tidligere ble brukt til

militære formål, opprenskningsmetodologi, og miljø sikkerhet for eksempel med hensyn til oljerørledninger.

CCMS arbeider desentralisert, og omfatter slike aktiviteter som pilotstudier, prosjekter, arbeidsgrupper og seminarer, som alle er nasjonalt finansiert. Ett eller flere land tar på seg en lederrolle og tar på seg ansvar for planlegging og koordinering av arbeidet. I de seneste år har aktivitetene blitt utvidet til å inkludere arbeidsgrupper og nye studier innen emner av spesiell interesse for partnerlandene.

CCMS definerte også en rekke hovedmål for å lede det fremtidige arbeid, nemlig: redusere miljøpåvirkningen av militære aktiviteter; utføre regionale studier som inkluderer aktiviteter over grensene; hindre konflikter i relasjon til knapphet på ressurser; ta opp nye typer risikoer for miljøet og samfunnet som kan forårsake økonomisk, kulturell og politisk ustabilitet; og ta opp ikke-tradisjonelle trusler mot sikkerheten.

Sårbarheten ved sammenknyttede samfunn

Dagens samfunn er mer sårbare enn de var før, takket være den stadig økende, gjensidige sammenknytningen på alle nivåer. Et mer åpent, globalt samfunn, mer komplekse, teknologiske systemer, øket avhengighet av elektroniske informasjons- og kommunikasjonssystemer, sammenknyttede matproduksjons- og leveringssystemer, sammenknyttede og i økende grad tette transportsystemer – alle disse fører til nye og endrede uttrykk for sårbarhet. Tap av telekommunikasjoner og kraftforsyning i en lengre periode kan for eksempel forårsake store forstyrrelser. Dessuten, i kjølvannet etter den 11. september 2001, har bekymringer om ikke-tradisjonelle terrortrusler, slik som biologiske angrep eller cyberkrigføring, øket.

Å bevare sikkerheten og beskytte samfunnet mot et bredt spekter av utfordringer krever samarbeid og koordinering mellom forskjellige instanser på mange områder, både på det nasjonale og det internasjonale nivå. Dette har man sett i den amerikansk-ledede krigen mot terrorisme, som ikke bare har omfattet militært samarbeid, men også diplomatisk, finansielt, økonomisk, etterretnings-, toll- og politisamarbeid.

Et kortvarig prosjekt ble lansert i mars 2001, under ledelse av CCMS, for å vurdere felles utfordringer og identifisere områder for større, internasjonalt samarbeid, for å redusere sårbarheten i komplekse, gjensidig avhengige systemer, som er avgjørende for at det moderne samfunnet skal virke. Norge har tatt ledelsen i dette prosjektet, som involverer Danmark, Georgia, Ungarn, Litauen, Moldova, Polen, Romania, Sverige, Sveits, Tyrkia, Ukraina, Storbritannia og USA.

NATO er ikke en overnasjonal, men en mellomstatlig organisasjon. Den er en allianse av uavhengige, suverene stater, som har kommet sammen for å ivareta felles sikkerhet og forsvar av felles verdier. Beslutninger tas på grunnlag av konsensus.

For å gjøre konsultasjonene lettere, er hvert medlemsland representert med en permanent delegasjon til NATOs politiske hovedkvarter i Brussel. Delegasjonen består av en Fast representant, som er leder av delegasjonen, og en Militær representant. Hver av dem støttes av en stab av sivile og militære rådgivere, som representerer sine land i forskjellige NATO-komitéer.

Separate sivile og militære strukturer har blitt etablert innen NATO for å håndtere de politiske og militære dimensjonene ved Alliansens arbeid. Begge strukturene støtter Det nord-atlantiske råd, NATOs høyeste, besluttede organ.

Konsensus og felles enighet

Alliansen er basert på en felles vilje til praktisk, gjensidig samarbeid om forsvar og sikkerhetsspørsmål. Det er ikke noen stemmeprosedyrer i NATO, og beslutninger tas på grunnlag av konsensus eller felles enighet. Dette betyr at politiske konsultasjoner er en avgjørende del av beslutningsprosessen. Alle NATOs organer er satt sammen av representanter fra medlemslandene, som har som oppgave å representere sitt lands synspunkter for de allierte og å rapportere tilbake til sine egne regjeringer om de andre alliertes holdninger.

Mens politiske konsultasjoner i NATO er en avgjørende del av krisehåndtering og derfor ofte er knyttet til perioder med spenning og vanskeligheter, er det like mye en hverdagsaktivitet, som setter medlemslandene i stand til å undersøke mulighetene for å komme frem til avtaler og formulere langsiktig politikk. Konsultasjonene tar mange former. Den kan ganske enkelt dreie seg om å dele eller utveksle informasjon og synspunkter; orientere om tiltak

eller beslutninger som regjeringene har tatt, eller kan være i ferd med å ta, som kan være av interesse for deres allierte; gi forhåndsvarsel om tiltak eller beslutninger i regjeringene og gi en mulighet for andre å kommentere eller bifalle dem; diskusjoner for å nå frem til samstemmighet om politikk som skal vedtas eller tiltak som skal iverksettes parallelt; eller konsultasjoner som skal gjøre medlemslandene i stand til å bli enige om kollektive beslutninger eller felles tiltak.

Konsultasjonsprosessen er kontinuerlig. Siden alle medlemslandenes representanter er lokalisert i det samme hovedkvarteret i Brussel, kan konsultasjoner mellom de allierte finne sted på kort varsel, på anmodning fra en av dem, eller på initiativ fra NATOs generalsekretær. Konsultasjonsmaskineriet sikrer at det er en permanent dialog og nok av muligheter til å diskutere og forklare saker av interesse.

Noen ganger finner medlemslandene at de er helt enige og det å ta beslutninger er ikke noe problem. Noen ganger er det et flertallssyn, men et eller flere medlemsland har en annen mening, og det gjøres en innsats for å redusere gapet, og om nødvendig nå et kompromiss. Det er selvfølgelig mulig at uenigheten ikke kan løses. I det tilfelle er hvert medlemsland fri til å gjøre det de mener er best. Ikke noe medlemsland er tvunget til å iverksette tiltak eller ta beslutninger mot sin vilje. Generelt sett er det imidlertid en ånd av kompromiss og en oppfatning av felles interesser og mål som sikrer at til tross for meningsforskjeller vil det vanligvis finnes nok felles grunnlag for enighet. Når beslutninger er tatt representerer de det felles syn til alle Alliansens medlemsland.

NATOs sivile struktur

Det viktigste beslutningsorganet er Det nord-atlantiske råd. Det har ansvar for alle NATOs beslutninger, og er det eneste organet som er etablert gjennom Den nord-atlantiske traktat. Rådet er, først og fremst, et politisk forum som fører sammen representanter for alle medlemslandene for å diskutere retningslinjer eller operative spørsmål. Det kan møte på fem

forskjellige nivåer, vanligvis minst en gang i uken med ambassadørene fra hvert land, minst to ganger i året med utenriks- eller forsvarsministrene, eller innimellom med stats- og regjeringssjefer. Uansett hvilket nivå det møtes på, har dets beslutninger den samme autoritet og gjenspeiler synspunktene til hver regjering. Normalt møtes det for å diskutere saker av felles interesse eller saker som krever kollektive beslutninger, men det er ingen restriksjoner på temaer som Rådet kan diskutere.

Forsvarsplanleggingskomiteén håndterer de fleste forsvarssaker og temaer knyttet til kollektiv forsvarsplanlegging. Den utarbeider retningslinjer til NATOs militære myndigheter, og har den samme myndighet som Rådet om saker innenfor sitt kompetanseområde. Akkurat som Rådet møtes den normalt på ambassadørnivå, men, minst to ganger årlig, møtes den på forsvarsministernivå. Forsvarsministrene møtes også regelmessig i Den kjernefysiske planleggingsgruppen, som holder Alliansens kjernefysiske politikk under vurdering og diskuterer en lang rekke spesifikke politiske emner knyttet til kjernefysiske styrker og mer omfattende interesser slik som kjernefysisk rustningskontroll og spredning. Frankrike, som ikke er del av NATOs integrerte militærstruktur, deltar verken i Forsvarsplanleggingskomiteén eller Den kjernefysiske planleggingsgruppe.

Under Rådet og Forsvarsplanleggingskomiteén er det mange underordnede komiteer, som diskuterer spesialiserte sider ved politikken og lager anbefalinger til endelige beslutninger. Alle medlemsland er representert i hver av disse komiteene. Ett eksempel er Den politiske komité, som møtes regelmessig på ulike nivåer, for å gi råd til Rådet om de viktigste, aktuelle politiske spørsmål som kan påvirke Alliansens politikk. En annen er Forsvarsvurderingskomiteén, som kontrollerer den konsultasjonsprosessen som fører frem til beslutninger om hvor store militære styrker som medlemslandene vil gjøre tilgjengelige for NATOs integrerte militærstruktur i den neste planleggingsperioden. NATOs infrastrukturkomité vurderer forslag om felles finansiering av anlegg til bruk for NATOs styrker.

Økonomikomiteén fokuserer på økonomisk utvikling som har direkte virkning på sikkerhetspolitikken. Budsjettkomiteéene avgir forslag til Rådet for håndtering av de sivile og militære budsjetter som hvert land bidrar til.

Konsultasjoner finner sted over hele spektrumet av Alliansens aktiviteter. En Konferanse for nasjonale materielldirektører kommer sammen regelmessig for å vurdere politiske, økonomiske og tekniske aspekter ved utvikling og anskaffelse av utstyr til NATOs styrker. På informasjonsområdet fokuserer en NATO-komité for offentlig diplomati på aktiviteter som har som mål å bedre kunnskap om og forståelse for NATO og dens politikk i både NATO- og partnerlandene. Spørsmål som berører Alliansens vitenskapelige aktiviteter og miljøprogrammer diskuteres av Vitenskapskomiteén og Komiteén for utfordringer for det moderne samfunn. Andre komiteer og grupper, slik som Den politisk-militære styringskomiteén for Partnerskap for fred, bidrar til å utvikle og overvåke samarbeidet med partnerlandene.

Allianseaktiviteter som involverer partnerlandene, slik som fredsbevaring eller PfP-programmet, diskuteres med de berørte regjeringene. Konsultasjoner gjennomføres i hensiktsmessige fora, slik som Det euro-atlantiske partnerskapsråd, NATO-Russland-rådet og NATO-Ukraina-kommisjonen. På samme måte diskuteres middelhavsdialogaktiviteter med deltakerlandene i Gruppen for middelhavssamarbeid. NATO legger avgjørende vekt på det pågående arbeidet i disse organer. Det skaper nyttige fora, særlig i krisetider, der uoverensstemmelser kan diskuteres og synspunkter utveksles.

NATOs militære struktur

NATOs militære struktur overvåkes av Militærkomiteén, som er den høyeste, militære myndighet i Alliansen, men som fortsatt er underlagt den politiske myndighet til Det nord-atlantiske råd. Komiteén gir militære råd til Alliansen. På sitt høyeste nivå samler den forsvarssjefene, men, på daglig basis, representeres medlemslandene av sine militære representanter.

Militærkomiteén gir også retningslinjer til NATOs strategiske sjefer. Det er to slike sjefer, nemlig Øverstkommanderende for de allierte stridskrefter i Europa (SACEUR), hvis hovedkvarter – Hovedkvarteret for de allierte stridskrefter i Europa (SHAPE) – er i Mons i Belgia, og Øverstkommanderende for den allierte transformasjonskommando (SACT), som er basert i Norfolk, Virginia i USA.

SACEUR er sjef for Den allierte operasjonskommando, som leder de militære styrker som medlemmene har blitt enige om å gjøre tilgjengelige for NATO. Han er derfor ansvarlig for alle NATO-operasjoner, uansett hvor de finner sted, og bærer to hatter, han er også sjef for den amerikanske Europa-kommando.

SACT har en funksjonell rolle. Som sjef for Den allierte transformasjonskommando er han ansvarlig for å fremme og overvåke den pågående transformasjon av Alliansens styrker og evner. Han bærer også to hatter, han er også sjef for den amerikanske, felles styrkekommando.

Ansvarsdelingen mellom de to sjefene var tidligere geografisk betinget, med SACEUR som sjef for NATOs operasjoner i Europa, og Øverstkommanderende for de allierte styrker i Atlanterhavet (SACLANT) som ansvarlig for operasjoner over Atlanterhavet. Strømformingen av den militære kommandostrukturen ble lagt frem og godkjent på toppmøtet i Praha i november 2002. Den gjenspeilte NATOs forpliktelse til å utvikle evner og opprettholde den styrkeberedskapen som trenges for krisehåndtering, fredstøtte og humanitære oppgaver

innenfor og utenfor dens tradisjonelle ansvarsområde. Den ble utfyllt av etableringen av NATOs reaksjonsstyrke og lanseringen av Evneforpliktelsen fra Praha (se kapittel 3).

NATOs parlamentarikerforsamling

Alliansen er en mellomstatlig organisasjon, og hver medlemsregjering er ansvarlig overfor sitt eget parlament. Støtten fra de demokratisk valgte parlamentariske representanter til Alliansens mål er derfor viktig. NATOs parlamentarikerforsamling er det interparlamentariske forum for NATOs medlemsland, som fører sammen europeiske og nord-amerikanske lovgivere for å diskutere spørsmål av felles interesse og felles utfordringer.

Forsamlingen er helt uavhengig av NATO, men utgjør et bånd mellom nasjonale parlamenter og Alliansen som oppfordrer regjeringene til å ta Alliansens interesser i betraktning når de lager nasjonal lovgivning. Den fungerer også som en permanent påminnelse om at beslutninger som er tatt av flere regjeringer innen NATO, i siste instans er avhengig av politisk godkjenning gjennom nasjonale, demokratiske prosesser. NATOs parlamentarikerforsamling har også utstrakte kontakter med parlamentene i partnerlandene, som sender representanter for å delta i diskusjoner og overlegninger.

Han er Formann i Det nord-atlantiske råd og i andre seniorkomiteer, og har stor innflytelse på beslutningsprosessen. Han kan foreslå temaer som skal diskuteres og kan bruke sin posisjon som uavhengig og upartisk formann til å styre diskusjonen mot konsensus i hele Alliansens interesse. Generalsekretæren har imidlertid ikke makt til å ta politiske beslutninger selv, og kan bare handle på vegne av NATO i den utstrekning medlemsregjeringene er enige om at han skal gjøre det.

Rollen til NATOs generalsekretær

Generalsekretæren fremmer og leder konsultasjons- og beslutningsprosessen i hele Alliansen.

Han er også hovedtalsmann for Alliansen og er sjef for Den internasjonale stab, som støtter arbeidet til medlemslandene på forskjellige komiténivåer.

Hvem betaler for NATO?

Bidrag til NATOs budsjetter beregnes i henhold til kostnadsdelingsformler man er blitt enige om og representerer bare en liten del av NATO-landenes totale forsvarsbudsjetter. Fellesfinansierte budsjetter håndteres gjennom adskilte sivile og militære budsjetter, og et sikkerhetsinvesteringsprogram.

- Sivild budsjettet dekker operative kostnader til Den internasjonale stab i NATO-hovedkvarteret; sivile programmer og aktiviteter; og konstruksjon, drifts- og vedlikeholdskostnader av slike fasiliteter som konferansetjenester for møter for komiteer og arbeidsgrupper.
- Militær budsjettet dekker operative og driftkostnader for den integrerte militærstruktur, inkludert Militærkomiteen; Den internasjonale, militære stab og tilknyttede kontorer; de to strategiske kommandoene; og tilknyttede kommando-, kontroll- og informasjonssystemer, forskning, utvikling, anskaffelse og logistikkontorer; og NATOs luftbårne tidlig varslingsstyrke.

- Sikkerhetsinvesteringsprogrammene finansierer installasjoner og fasiliteter som NATO har behov for, i tillegg til de som er bygget for egne, nasjonale sikkerhetsformål av de enkelte medlemslandene, for eksempel kommunikasjons- og informasjonssystemer, radarer, militære hovedkvarter, flyplasser, oljerørledninger, lagre, havner og navigasjonshjelpemidler.

Disse budsjettene kontrolleres av de sivile og militære budsjettkomiteer og av en Infrastrukturkomité, som er ansvarlig for å finansiere fellesfinansierte fasiliteter som støtter NATOs styrker. Et senior ressursstyre kontrollerer retningslinjene vedrørende militær fellesfinansiering. Hvert medlemsland er representert i disse organer. Alle NATOs budsjetter er også gjenstand for eksterne kontroller.

NATO i dag er en svært annerledes institusjon enn den som ble etablert i 1949. Både den og resten av verden utviklet seg på måter som Alliansens grunnleggere knapt ville tro. NATO er en annerledes institusjon enn den som forsvarte Vest-Europa i fire tiår under Den kalde krigen eller til og med den som overvåket Europas endring etter Den kalde krigen i 1990-årene. Om noen få år vil den uten tvil ha endret seg igjen, etter hvert som den utvikler koordinerte reaksjoner på de sikkerhets utfordringene som medlemsstatene står overfor tidlig i det 21. århundre. Ettersom det strategiske miljøet endres, vil NATO nok trolig måtte utvikle seg stadig raskere for å møte nye trusler mot medlemslandene. Grunnsetningene for samarbeid innen Alliansen, nemlig felles verdier og interesser, vil imidlertid fortsatt være i overensstemmelse med dens grunntraktat.

I kjølvannet av angrepene mot USA den 11. september 2001 og bruken av Artikkel 5 for første gang i sin historie, er NATO opptatt med en fundamental revurdering av hvordan den opererer for å kunne håndtere den trusselen som terrorismen utgjør. Selv før terroranslagene var Alliansen forpliktet til et ekstremt intensivt aktivitetsprogram, ved å lede tre krisehåndteringsoperasjoner i det tidligere Jugoslavia, forberede grunnen for å få inn nye medlemmer, og smi stadig tettere partnerskap med landene og organisasjonene både i det euro-atlantiske området og verden utenfor. I dag, ettersom

oppgaven med å sørge for sikkerhet blir stadig mer kompleks, har NATO blitt involvert på for mange områder til at aktivitetene kan bli redusert til bare et motto eller et lydinnslag.

NATO i morgen

Ettersom Alliansen fortsetter utvidelsen, vil NATO måtte tilpasse interessene til et stadig økende antall land som prøver å handle i fellesskap. Samtidig vil stabilitetssonen innen Europa trolig ha vokst og med den utsiktene for økonomisk velstand. Etter hvert som Alliansen smir tettere forbindelser med Russland, Ukraina og andre europeiske land, legger Europa sin delte fortid bak seg og blir et stadig mer stabilt kontinent. Disse positive tendensene må tas godt vare på.

Selv om innholdet i de truslene som medlemslandene står overfor og den måten som NATO organiserer seg på for å håndtere dem er i endring, er det fundamentale grunnlaget for Alliansen fortsatt det samme som det alltid har vært. NATO gir en transatlantisk, politisk-militær ramme for å håndtere sikkerhetsutfordringer. Alliansen kobler Europa og Nord-Amerika sammen, og balanserer en rekke nasjonale interesser. Videre, ettersom NATO utvikler seg fra et kollektivt forsvarsskjold til en sikkerhetsbestyrer i videste forstand, har den blitt en representant for et samfunn av verdier, slik som demokrati og menneskerettigheter, like mye som et samfunn av interesser.